

Cimbora

2020.
november

Sziasztok!

A nevem Márk, 14 éves vagyok, és Csikbánkfalván lakom a családommal. Szoktam zenélni, focizni, rajzolni, és az utóbbi időben írni is.

Hogy honnan jött az ötlet, hogy írni kezdjek? Őszintén szólva, nem is tudom, először fogalmazásokat, a magyar házi fogalmazásait kezdtem élvezni, és önszorgalomból elkezdtem magamtól írni. Először prózákat, aztán megpróbálkoztam a versekkel is, amiket órák után felolvastam. Ezzel kárpótoltam a tanár urat, mert ahogy ő fogalmazott, az osztályban csak egy ember van, aki többet beszél nálami: ő. Azt is hozzáteszi, hogy esélyes vagyok erre a posztra, ha még többet beszélek.

István Márk, 8. osztály, Márton Ferenc Általános iskola,
Csikbánkfalva

DIÁKOK ÉS
TANÁROK
FIGYELMÉBE

Várjuk, és szívesen olvassuk a diákíráásokat, irodalmi próbálkozásokat. A levelekre válaszolunk, és amelyik alkotás nagyon tetszik, azt közöljük is a Ti írtatok rovatban.

Novemberben: **István Márk** írásai (a 27. oldalon).

Cimbora

kíváncsi diákok lapja

2020. november, XXX. évfolyam

Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

A Cimbora árát a Cimbora Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Cont IBAN: RO14BRDE1505V01455331500
BRD Sf. Gheorghe, Fundația Cimbora
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga

Munkatársak: Csillag István, Forrai Tibor, Gergely Edő,
Jakab Villő Hanga, Keszeg Vilmos, Kónya Éva, Köllő Zsolt,
Müller Henrietta, Szonda Szabolcs, Szócs Imre,
Vetrő-Bodoni Barnabás, Zayzon Ágnes

A borítón Csillag István illusztrációja

Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimbora Alapítvány
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában

Cimbora-szerkesztőség: Szabadság tér 7. szám,
520055 Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com / Web: www.cimbora.net

TÁMOGATÓINK

Kovászna Megye
Tanácsa

Kovászna Megyei
Művelődési Központ

Sepsiszentgyörgy
Város Tanácsa

NKA
Nemzeti Kulturális Alap

RMDSZ
KOMUNITAS
ALAPÍTVÁNY

TÁMOGATÓ AZ RMDSZ ÉS
A KOMUNITAS ALAPÍTVÁNY

BENNEKÉRT A KÖZÖSSÉGI
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
ALAPÍTVÁNY

Tartalom

Cimbirodalom

MOLNÁR VILMOS

Kőrösi Csoma Sándor és a nagy fa 4. oldal

Csak 1 vers

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ rovata

Alexandru Vakulovski: a bibliás hajléktalan 6. oldal

Cimbirodalom

Maryse Condé: *Afrikai történet*

(részlet, SZŐCS IMRE fordítása) 7. oldal

Cimbi olvasólámpája

JAKAB VILLŐ HANGA rovata

Mészöly Ágnes – Molnár T. Eszter: Az Emberek Országá – Kalaallit Nunaat 9. oldal

Barangoló

KÓNYA ÉVA rovata

Színes világunk színvilága 15. oldal

Edóságok

GERGELY EDŐ rovata

Az én szememben 19. oldal

Hagyományos cigány mesterségek és foglalkozások

VÉGH BALÁZS BÉLA rovata

Fémművesség I. 20. oldal

Szín-tér

VETRŐ-BODONI BARNABÁS rovata

A titokkal teli kápolna – A Szín-téren: Peter Zumthor különleges épülete 22. oldal

Otthon a természetben

KÖLLŐ ZSOLT rovata

Pádis „visszatapsolva” 24. oldal

Ti írtátok

A Cimbora-kihívás 2. nyertes pályamunkáiból 25. oldal

A tehetség kezdete – olvasónk küldte 27. oldal

Pad alatt

Két, rejtélyesen letűnt civilizáció 28. oldal

Cimbi naplója 29. oldal

Keresztrejtvény

FORRAI TIBOR rovata 30. oldal

Cimbi képtára

KÓNYA ÉVA rovata

Művészneves színek 31. oldal

MOLNÁR VILMOS

Kőrösi Csoma Sándor és a nagy fa

Gyermekkorában Kőrösi Csoma Sándor felmászott egy nagy fára. Olyan tizenkétéves forma lehetett, mikor az apja egy alkalommal magával vitte az erdőre fát vágni. Az öreg ki döntött egy derekas fenyőt, a fiát meg odatette csapnyesőnek, kisbaltájával vagdossa le a törzsből kiálló vékonyabb ágakat. Délben szünetet tartottak, megették a magukkal hozott elemőzsiát. Utána az öreg ledőlt aludni egy sort, Kőrösi Csoma Sándor pedig elindult kicsit körülnézni a környéken. Már gyermekkorában is szeretett elködorogni, hamar ráállt erre a lába.

Ahogy ott bóklászott az erdőben, eléje került egy nagy, magas fa. Olyan messze felnyúlt a törzse, hogy odalentről alig látszott a koronája. Az ágai pedig annyira mászásra alkalmasan nőttek, hogy rendszeren hívogatták az arra járót, kezdjen felkapaszkodni rajtuk.

A gyermek Kőrösi Csoma Sándor nem kérte magát, elkapta az alsó ágat, és feltornázta rá magát, aztán a következő ágat, majd az azután következőt, és így tovább. Nem is tudta, minek mászik fel, egyszerűen csak ott volt az a fa, ettől mászhatnékja támadt. Mintha valami hívta volna fel a fa tetejére. Mint mikor valakinek hirtelen hivatása lesz.

Mind csak mászott, mászott, már jól el is fáradt, pedig nem volt gyenge legényke, s még mindig nem látszott a fa teteje. De nem hagyta abba, konok volt már akkor is, juszt csak kapaszkodott felfelé. Addig s addig, hogy egy idő után mégiscsak ritkulni kezdtek az ágak, vékonyabb lett a fa törzse, és egy utolsó nekirugaszkodással kidugta fejét a lombok közül.

A gyermek Kőrösi Csoma Sándor már addig is sok fának mászott fel a hegyibe, de ilyen kilátást, mint amilyen erről nyílt, még egyikről sem látott. Olyan volt, mintha az egész világ mindenestől ott terült volna el alatta. Ahogy szétnézett, valahogy

még azt is látta, amit nem látott. Gyönyörködött is benne sokáig, nehezen lehet betelni a világgal. Fentről nézve a szutykos részek sem olyan szutykosak.

Hanem egyszer csak észrevette, mégis van egy hely a láthatár peremén, aprócska pont csupán, amire nincs rálátása. Keleti irányba esik, s olyan fényesség jön abból a pontból, hogy nem lehet mögéje belesni. Dél már rég elmúlt, a napfelkelte nem lehetett. Hát akkor mi? Hiába meresztgette a szemét Kőrösi Csoma Sándor, a vakító fényességtől azon a ponton nem látott semmit.

Kőrösi Csoma Sándor már gyermekkorában is olyan fajta volt, hogy leginkább azt szeretete volna látni, amit nem láthat. Egyszerre akkora vágy fogta el megtudni, mi lehet a fényes pont mögött, hogy szinte lelépett a fa hegyéről, majdnem nekiindult toronyiránt a fény felé. Aztán összeszedte magát, belátta, nem ez a legjobb út. A fény egyenesen jön, de feléje menni tekervényes.

Nem jó szívvel hát, de lemászott a fáról, s indult vissza az apjához. Úgy gondolta, talán egy szűk órácskát lehetett távol a favágás helyszínétől. Ám kiderült, közben három nap és három éjjel telt el, már mindenki őt kereste. Ami pásztor, vadász, szénégető és sócsempész volt a környéken, az apja mind riasztotta, keressék a fiát. Keresték is elől-hátul, jobbra-balra, mindenfelé, de hiába. Már azt hitték, bolond fejjel bement Moldovába. Arra nem gondoltak, hogy felülről fog aláereszkedni, mint mennyből az angyal.

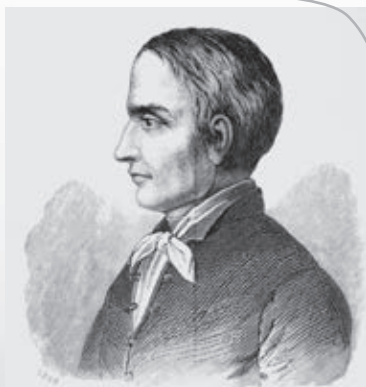
Az apja erősen dühös lett, készült istenesen ellátni a fia baját, amiért olyan hosszasan elcsámborgott.

– Három nap és három éjjel kotoltál fenn a fán – háborgott az öreg –, ahelyett, hogy segítettél volna a favágásban nekem. Ráadásul gondot okoztál egy csomó embernek, akik keresédesre indultak. Azt mondd meg, miért tetted ezt?!

– Kedves édesapám, muszáj volt felmásznom arra a fára – válaszolta a gyermek Kőrösi Csoma Sándor –, olyan volt, mintha odafentről hívnának. Úgy éreztem, hirtelen hivatásom támadt.

Kőrösi Csoma Sándor

(1784, Csomakőrös – 1842, Dardzsiling): székely-magyar, Kelet-kutató utazó, nyelvtudós, könyvtáros, a tibetológia megalapítója, a tibeti-angol szótár megalakítója.

Az öreg nemigen értette, miről beszél a fia, mérgesen csak ennyit mondott:

– Lehet, hogy, amint mondd, hivatásod támadt, de az biztos, hogy küldetésed nem. Én nem küldtelek, s tudtommal más sem. Hogy ezt máskor ne feledd, kicsit most ez a hajlékony mogyorófavessző veszi át a szót.

Azzal az öreg megsuhogtatta a nevezetes, beszédre képes pálcát, s azon volt, hogy szónoklásra bírja. De a szénégetők öreg főnöke rászólt, vegyen vissza az indulatból, megeshet, hogy itt nagyobb dolog mutatkozik. Az öreg szénégető meglátta a gyermek Kőrösi Csoma Sándor szemében a lángot, amely csak a nagy célokra hivatottakéban lobog. Értett hozzá az öreg, nem hiába foglalkozott életében égetéssel, parázzsal.

Arra is megkérte Kőrösi Csoma Sándor apját, akivel szegről-végről rokonok voltak, hagyja nála pár napra a fiát. Nyár van, nincs iskola, hadd kóstoljon bele a gyermek az erdei életbe. Közben beszélgetne vele erről-arról. Aki három nap és három éjjel kucorog fenn a fán egy hívogató fénysugár miatt, az több figyelmet érdemel.

Az apa végül megenyhült, belement a dologba. Kőrösi Csoma Sándor emlékezetes napokat töltött az erdőn, a szénégetőknél. Napközben vizet hozott a forrásról a boksák körül tevékenykedőknek, gombát és málnát szedett, hogy változatosabb legyen az ebédjük. De többnyire szabadon csatangolt a környéken. Sokáig kereste a fát, amelynek tetejéről látszik szinte az egész világ, de többé nem találta. Pedig sok magas fa törzsét tapogatta körbe, nézett fel a koronájába kutatva, de egyik sem az ő fája volt. De az is lehet, hogy rátalált, csak nem ismerte fel. A bűvös fa rejtett képessége egyszeri mutatványként jelentkezik, nem folytonos spektákulumként. Vagy az emberi szem nem láthatja mindig.

Esténként a kunyhó előtt nagy tábortüzet raktak, vacsora után kezdődött a mesélés. Az öreg szénégető beszélt távoli vidékek népeiről, furcsa szokásaikról, fiatalkorában sokfelé megfordult. Egy-két szót más nyelveken is kimondott, egyszerre volt mulatságos és csudálatos hallani, hányféleképpen hívják a világban ugyanazt.

Az öreg sok történetet tudott a régmúltról is, a magyarok régen viselt dolgairól. Szóba jött a magyarok őshazája, ahonnan eleink egykoron elindultak a mostaniba, s ami valahol

keleten található, már senki sem tudja, hogy hol. Meglehet, azóta is ott rostokolnak az ősök, fényességbe burkolózva, hogy illetéktelenek ne láthassák őket, s várják, hogy utódaik közül leljen már rájuk valaki.

A gyermek Kőrösi Csoma Sándor szomjasan itta a szavakat, megbűvölve hallgatta a történeteket. Kicsit olyan volt, mint szétnézni a nagy fa tetejéről. Az éjszakában lobogó tábortűz lángnyelveiben feltűnedezni látszott mindaz, amiről az öreg mesélt, s ő újra látni vélte a fa hegyéről megpillantott tájakat. Csak a fényes pont nem jelent meg, amely mögé nem lehet belátni. De már tudta, az rá vár, neki kell megtalálnia, hogy a fényből előléphessenek az ősök.

Amit pedig az apja mondott, azt tényleg nem felejtette el. Évekkel később, hosszú keleti útja során, amikor sokszor volt fogytán pénze és élelme, gyakran jutott eszébe, hogy a nagy hivatás mellé nem ártana némi küldetés is.

Molnár Vilmos (1962, Csíkszereda) író, a Székelyföld folyóirat szerkesztője. Kőrösi Csoma Sándor életéből ihletődő novellafüzé-

réből már olvashattatok a Cimborá tavalyi számaiban. A szerző 2019-ben tanulmánygyűjteményt szerkesztett *Kőrösi Csoma Sándor az újabb kutatások tükrében* címmel a Székely Könyvtár sorozatban.

ALEXANDRU VAKULOVSKI

a bibliás hajléktalan

*a bibliás hajléktalan
két napig sztár volt
a közösségi médiában
aztán
mindenki
megfeledkezett róla*

*most ismét
a szemetesekuka előtt áll
kezében nájlonzacskó
kenyeret eszeget
néha szór belőle a galamboknak is*

*kenyérbéllel teli szája
galambok felé nyújtott tenyere
boldogságot
és megbékélést
hirdet*

*miután elmegy
másik öregember közelít
a galambokhoz
összeszedi a nagyobbacska
kenyérdarabokat a földről
és megeszi*

Lövétei Lázár László fordítása

Tizenöt éve figyelem a besszarábiai Alexandru Vakulovski pályájának alakulását. Egyik regényét *Hányinger utca* címmel lefordítottam magyarra (2016. szeptember 18-án Sepsiszentgyörgyön is bemutattuk), *priveliști* című verseskötetéből is több tucatnyi szöveget fordítottam le mostanáig. Ebből származik a *bibliás hajléktalan* című vers is (**első közlésben a versumonline.hu portálon jelent meg, szeretettel ajánlom minden diák olvasónak a nemzetközi lírának ezt az online fórumát, akárcsak az idén útjára indult, szintén a kortárs világirodalmat fordító-népszerűsítő 1749.hu oldalt**).

Mind prózában, mind versben nagyon kemény, kíméletlenül őszinte tud lenni Vakulovski. S ha korábban a Kavafisz-versek eszköztelenségéről beszéltem, mit mondhatnék a *bibliás hajléktalanról*? Hiszen ez a vers még a Kavafisz-féle versnyelvénél is szárazabb! Mitől olyan mellbevágó mégis ez az alkotás? Miért

rándul görcsbe a gyomrunk, miért süllyednénk a föld alá szégyenünkben?

Fogalmam sincs már, hol olvastam, de egyszer valaki azt mondta, hogy egyes írásművek esetében a hatás nem is a „művészetből” (például a vers- vagy prózanyelv radikális megújításából) származtatható, hanem az odafordulásból, magából a gesztusból. Abból, hogy még fel tudunk háborodni egy-egy ordítóan igazságtalan jelenségen, és ennek a felháborodásnak hitelesen hangot is tudunk adni.

Ki ne látott volna már hajléktalan embert – bibliával a kezében vagy anélkül?! De észrevettük-e igazán? Elég-e annyi, ha posztolunk róla, ha „hájpoljuk” a közösségi médiában, megnyugtatva a lelkiismeretünket, hogy lám, milyen jó fejek vagyunk, aztán szépen megfeledkezünk róla? (Mert rohanni kell tovább, ments isten, hogy lekéssünk valamiről!)

Könyvtárnyi irodalom juthat eszünkbe a *bibliás hajléktalanról* – az evangéliumoktól kezdve Jacobus de Voragine „bestselleréig”, a szentek csodáit és szenvedéseit mesélő *Aranylegendáig*. Szent-e Vakulovski hajléktalanja? Fontos-e ez a kérdés? Hiszen Vakulovski csak megemlíti – ezúttal kíméletlenül –, hogy „bibliás” az a hajléktalan! (Igenis, „kíméletlen” a szerző, mert ha leordítaná a fejünket, ha elkezdene szájbarágósan prédikálni, hajlamosak lennénk befelezni és gyorsan továbblapozni.) S ahogy finoman rájátszik a Szentlélekkel azonosított „galamb” toposzára! Boldogságot és megbékélést hirdetve!

Ugye, milyen pofonegyszerű és mégis hatásos tud lenni egy vers? Kedves olvasóm, szégyenkezzünk hát együtt!

Alexandru Vakulovski (1978, Moldávia) román költő, író, blogger, esszéíró, kritikus, műfordító

MARYSE CONDÉ

Afrikai történet

(részlet)

A szerző fekete polgári családba született a karib-tengeri Guadeloupe szigetén, amely Franciaországnak egy „tengeren túli” megyéje. Anyja egyike volt az első fekete tanítónőknek. Mivel apjuk nagyon sok könyvet vásárolt, Maryse és testvérei már zsenekorukban magukba szívták a francia kultúrát és irodalmat. Él Franciaországban, számos afrikai országban, Nagy-Britanniában, az Amerikai Egyesült Államokban. Jelenleg Dél-Franciaországban lakik.

Afrikai történet (*Conte cruel*) című könyvében egy testvérpár történetét meséli el. Élesen ábrázolja a klímaváltozástól sújtott szegény afrikai vidékek valóságát, ugyanakkor mesei elemeket sző elbeszélésébe, meghatóan mutatja be a tizennégy éves Tafa küzdelmét a túlélésért, akinek bátyja családját kellene eltartania úgy, hogy közben semmilyen jövedelemforrásuk nincs, tartalékaik elfogynak, a külföldi munkára indult bátyja által beígért pénz pedig egyre késik. Ilyen helyzetben csak a csoda segíthet, ami meg is történik, ám ehhez áldozatokra is szükség van. Tafa előbb kénytelen eladni egyetlen megmaradt háziállatukat, a mindenki által különleges becsben tartott tehenet, amelyet szinte családtagnak tekintenek. A vágóhídra hajtott tehénről kiderül, hogy nem közönséges állat, áldozata által megmenti a családot az éhenhalástól. Végül Tafa azon vágya is teljesül, hogy újra együtt lehessen szeretett testvérével, de ehhez újabb áldozatra van szükség.

Tafa Adamtól, a marhakereskedőtől és annak kellemetlen szagától követve a karám felé tartott, majd kinyitotta a zöldre festett léckaput. Mióta szeretett bátyja, Dafy kénytelen volt kivándorolni Dubajba, nagyon erős volt benne a felelősségtudat. Hiszen zsenekora ellenére Dafy, mielőtt útnak indult volna, őt bízta meg, hogy a feleségére és annak négy gyermekére gondot viseljen.

„Igaz ugyan, hogy csak tizennégy éves vagy, de benned bírom a legjobban. Vigyázz az anyémre. És főként azt ne feledd, hogy mindig maradj távol feleségem apjától, aki csak a megfelelő pillanatra vár, hogy minden fölött átvehesse az irányítást.”

Aznap Tafának rendkívül fontos üzletet kellett lebonyolítania: el kellett adnia Adamnak a csorda utolsó tehenét, mert már semmijük sem maradt.

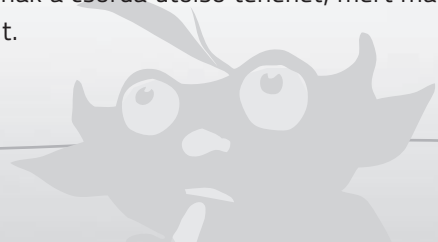

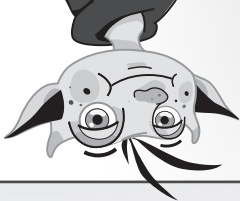
Régen a karámban több tucat marha bőgött, fényes szőrű ünök, bikák, bikaborjak, tehenek. Türelmetlenül várták, hogy kihajtsák őket a kövér, izes fűvű szavannákra vagy a Kemo tó partjára, amely úgy nyílt kéken, mint egy hatalmas szem, sűrű nádpillákkal körülvéve. De a vidéket évek óta sújtó aszály az északi tájakat kietlen, köves sivataggá változtatta, amelyen csak hatalmas természetvárok nőttek. A karám is egyre szomorúbb és csendesebb lett, amint sorra eladták belőle az állatokat. Már csak egyetlen tehen árválkodott a sarokban, mintha el akart volna rejtőzni. Marafudián volt az. Mindeddig Tafa nem merte őt eladni, mert tudta, Dafy mennyire ragaszkodik hozzá, nem csupán szépsége, pompás, hárfaalakú szarvai, vöröses szőre, a homlokán világító fehér, csillagformájú folt, finom bokája, hanem már-már emberi viselkedése miatt is. Mikor nagy, fekete szemét rád emelte, az volt az érzésed, hogy belelát legtitikosabb gondolataidba. Tafa és Dafy úgy érezte, hogy az állat osztzik reményeikben, álmaikban, csalódásaikban. Csak a beszéd képessége hiányzott belőle, hogy ezt ki is fejezze.

– Elég sovány! – kiáltott fel Adam megvetően. Úgy tűnt, ügyet sem vet a jó tulajdonságaira. – Csont és bőr. Mennyit kérsz érte?

Tafa mondott egy szerinte tisztességes árat. Adam elnevette magát, mint aki jó viccet hall.

– Bolond vagy? A felét sem éri. Harmadát sem!

(Forrás: novafrika.co.ao)

– Mourdiai tehén! – tiltakozott Tafa. – Jól tudod, ez a fajta milyen jó húst és bőrt ad. Ami a tejet illeti, a régi időkben csak ilyen tejjel táplálták a királyi ivadékokat.

– Na persze, ha rendesen etetik őket – válaszolta gúnyosan Adam. – Fogadni mernék, hogy ez a pára csak száraz kórót legel hónapok óta. Ha egyáltalán megvásárolom, azt csak a bátyád iránti barátságból teszem, mert nagy tisztelettel vagyok iránta. Apropó, van valami híred felőle?

– Csak annyit tudunk, hogy szerencsésen megérkezett Dubajba. Küldött egy képeslapot. Azóta semmi – válaszolta szomorúan Tafa.

– Isten óvja őt! – mondta Adam kenetteljesen. – Reméljük, gyorsan talál munkát, megérdemli, hiszen jó fiú! Úgy hírlük, arrafelé sok a munka.

– Reméljük – visszhangozta Tafa.

Következett az alkudozás, amelyben Tafa csakhamar alulmaradt. Végül néhány koszos bankjegy ütötte a markát, Adam pedig egy kötelet csomózott Marafudián nyaka köré.

Kíméletlenül vonszolta a kocsija felé az állatot. A kis teherautó, bár ütött-kopott járgány volt, még jó szolgálatot tett a marhakereskedőnek a felvásárolt állatok szállításában. A hátsó részét bádoglemez borította, amely karókkal volt rögzítve a vázhoz.

„Bocsáss meg nekünk, Marafudián! – könyörgött magában a fiú. – Jól tudod, milyen reménytelen a helyzetünk. Dafy megígérte, hogy küld pénzt, amint alkalma lesz rá. De sajnos, még nem kaptunk semmit.”

Mit tehetett volna? Az utolsó zsák rizsük már csak emlék volt, a köles is fogytán. Kirának, Dafy feleségének pedig elapadt a teje. Anyatej helyett újszülött gyerekének cukros vizet adott, amit a kicsi nem szeretett. Adam erős

korbácsütésekkel terelte fel az autóra a tehenet. Tafa szinte érezte az ütések okozta fájdalmat. Aztán durván hozzákötözte az állatot az egyik karóhoz, és vidáman füttyörészve felkészülődött a volán mögé, mint aki elégedett a vásárral.

Amikor felbőgött a motor, Marafudián Tafa felé fordult:

– Isten veled – mondta a fiúnak elérzékenyült hangon. – Köszönöm neked az együtt töltött éveket. Álmodni sem lehet jobb gazdáról, mint amilyen te és a bátyád voltatok.

Tafa nem lepődött meg, hogy beszélni hallja. Ennek az először észlelt hangnak a rendkívüli harmóniája könnyeket csalt a szemébe. Marafudián folytatta:

– Te és a bátyád jól sejtettétek: én nem közönséges tehén vagyok. Anyai részről őseim Indiából származnak, ahol istenként tisztelték őket. Apai részről őseim spanyolországi bikák voltak a királyi istállókból. Mielőtt végleg elválnánk, kapsz tőlem egy ajándékot, amely megkönnyíti majd a te és a családod életét. Minden alkalommal, amikor igazi bánatot érzel, és igazi könnyeket hullatsz, ezek arannyá és drágakővé fognak változni. Minden alkalommal.

És szavai bizonyságául egy kis aranygolyó gurult végig a megdőbbsent Tafa arcán.

(Maryse Condé: *Conte cruel. Mémoire d'encrier, Montréal, 2009.*)

Szőcs Imre fordítása

MÉSZÖLY ÁGNES – MOLNÁR T. ESZTER

Az Emberek Országá – Kalaallit Nunaat

A Tilos az Á Könyvek kiadó gondozásában újabb ifjúsági disztópia jelent meg – úgy tűnik, nemhogy csökkenne a műfaj népszerűsége, egyre növekszik. Kapásból említhetjük a közelmúltban napvilágot látott ifjúsági regények közül az erdélyi *Fekete fény*-sorozatot (Zágoni Balázs) vagy a *Csepp* című interaktív disztópiát (Mészöly Ágnes).

Bár nem vagyok a műfaj kifejezett rajongója, egyre jobban érdekel, hogyan próbálnak újat hozni ezek a regények úgy,

hogy főszereplőjük általában egy kamasz lány és egy kamasz fiú, akik világvége utáni széthulló közösségben keresik a helyüket, a szabadságot, az igazságos társadalom lehetőségét. Ebben az ajánlóban arról írok, hogy mit találtam újdonságnak a kétszerzős, *Az Emberek Országá – Kalaallit Nunaat* című regényben.

Írói műhelytitkok

A regény első látásra feltűnő újdonsága, hogy két szerzője van, akik felkérésre vállalták a feladatot, és felváltva írtak egy-egy fejezetet, amelyekben váltakozva követhetjük a két főszereplő szemszögét, és ezt jelzi a fejezetek cserélődő betűtípusa is.

Mészöly Ágnes és Molnár T. Eszter online beszélgetésen meséltek a közös könyvről, ahol beismerték, nem volt felhőtlen az együttműködés. Molnár T. Eszter egyszerűbb ötletet valósított volna meg, de végül különlegesen összetett közös alkotás jött létre.

„Több-kevesebb agresszióval és kitartással elértem – fogalmazott Mészöly Ágnes –, hogy disztópiát írjunk: Molnár T. Eszter tud disztópiát írni, gondoltam, majd az ő vállán felkapaszkodom

a csúcsra a műfajban, és sikerült meggyőzőnöm Esztert, hogy vágjunk bele. Kicsit rosszabbra számítottam, arra, hogy több alkalommal akarjuk átharapni egymás torkát – ez így is megtörtént jó néhányszor.”

A szerzők elmondták azt is, hogy különböző erősségeik, gyengeségeik vannak, így egyikük víziója sem uralkodott el a könyvön, hanem közösen jártak utána a felépített világ részleteinek.

„Az eseménydús részletek után akartuk átharapni egymás torkát, amikor a másik szerző olyan helyzetet állított elő, amire nem számítottunk” – avatott be további titkokba Molnár T. Eszter.

A mottó

A két részből álló regényt egy Orwellnek címzett levél részlete nyitja: a világ vezetői fel fogják ismerni, hogy hatalmi vágyuk kieléséhez nem kell erőszakos eszközöket használniuk akkor, „ha az emberekbe belesuggerálják rabszolgaságuk szeretetét.” Ha valakinek ismerős George Orwell* neve, máris következtethet a regény fő vonalaira. Ha még nem ismerős, az sem gond, hiszen az idézet önmagában is jelentéssel bír.

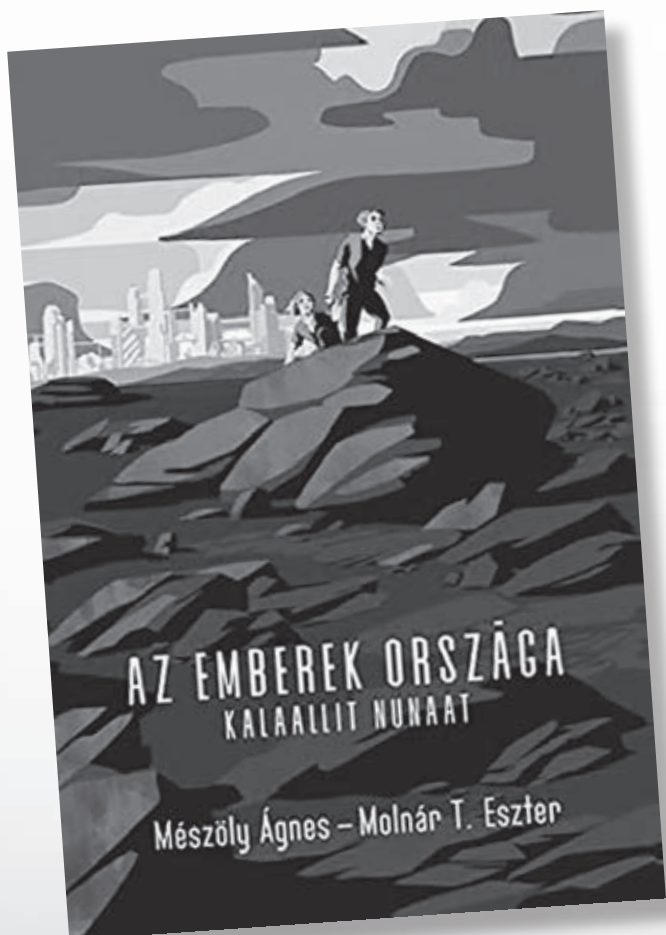
Ebből már rájöhetünk arra, hogy egy korlátozó és irányított társadalmat fogunk megismerni a könyvből, és arra is, hogy a fiatal főhősök célja és feladata szabadságuk különböző kalandokon keresztüli kivívása. Kérdés, hogy milyen is az a világ, amelyben élnek, milyen esélyekkel indulnak a változtatásért, és végül nem jutnak-e arra a következtetésre, hogy nem való a szabadság az embereknek.

Az Emberek Országá megnevezés tulajdonképpen fordítása az eredetinek, ugyanis ebben az államban mesterségesen létrehozott nyelvet beszélnek, más nyelv ismerete tilos. A *Kalaallit Nunaat* nevű államot Grönland területén alapították a harmadik világháború és a globális felmelegedés

A Heim

A regény olvasóján nem végzik el a Maramut-tesztet, amely során a tudattalan átvizsgálásával mindenkinek a legmegfelelőbb foglalkozást osztják ki, és amellyel kiválasztják a legtehetségesebb gyerekeket is, akik majd az állam vezető tisztségeit töltik be. Olvasóként Maramut-teszt nélkül is simán a Heimben találjuk magunkat. Ez az az iskola, ahol a legkiválóbbnak talált gyerekek a legjobb körülmények között, de családjuktól elválasztva, 12 éven át tanulnak. Fokozatosan törlik az emlékeiket gyermekkorukról, és álmodniuk sem szabad, mert az érzelmek és a kötődés – vélik az állam alapítói – rossz döntésekhez, csaláshoz, kivételezéshez, gyűlölethez vezetnek.

elől itt meghúzódó telepések, akik egy teljesen korlátozó rendszert hoztak létre, amely szigorú szabályai minden polgárára vonatkoznak. Vagy mégsem?

„Nanouk, állj meg! Hiába futsz!

A hálóterem sötét volt, csak a folyósóról szűrődött be fény. Nanouk felriadt, felült az ágyon, aztán visszahanyatlott az átizzadt lepedőre. Igyekezett visszafogni a zihálást, nehogy felébressze a többieket, bár abban sem lehetett biztos, hogy álmában nem kiáltott fel hangosan.”

Ez már Nanouk, az egyik főszereplő első álma a gyermekkoráról, amit jelentenie kellene az iskola vezetésének, hogy ismeretlen módszerekkel kitisztítsák az álmait, valami mégsem hagyja lépni a srácot. Innen indul a regény bonyodalma: miért kezd el álmodni Nanouk, milyen emlékek jelennek meg álmában gyermekkorából, kit ismerhet fel álmában, és hová kezd el vágyakozni olyannyira, hogy képes lemondani kiváltságos, kiválasztott helyzetéről, a megbecsülésről, a kényelemről és hosszú életről?

„Amíg kevesebbet tudott, nem foglalkoztatta a dolgok miéértje, csak átadta magát a szabályoknak. Az Emberek Országának vezetői tudták, hogy mindent meg lehet szokni, egyedül a bizonytalanságot nem, és a Heimben, csakúgy, mint az egész országban, szigorú, de állandó és elviselhető volt az élet.”

Nanouk és Umia

Umia a történet másik főhőse: a Nanouk és Umia nevével is ellátott fejezetek felváltva következnek, ilyenkor az olvasó hol a fiú szempontjából, hol a lányéből látja a történeteket. A könyv elején látszólag semmi köze nincs egymáshoz a

két szereplőnek. És nem, később sem a szerelem lesz köztük a kapocs. De akkor mi?

Személyiségük első látásra teljesen különbözik: a fiú stratégia pozíció betöltésére tanul, akinek fontos hadászati és politikai feladatai lesznek, Umia ... szintén, viszont a lány már az utolsó Maramut-teszt előtt áll, komoly, tudatos, elhivatott tanuló, és hamarosan végleg eldől, milyen szerepe lesz az állam vezetésében. Nanouk is ügyes azokban a tantárgyakban, amelyekről úgy érzi, van értelmük a jövőbeli feladatában, de amiről ezt nem látja, azt elhanyagolja. Lehet, még szerencséje lesz azzal, hogy Umia legalább figyelt egy-egy fölöslegesnek tűnő tantárgyra is!

A regény már az első 50-60 oldalon számos fordulatot tartogat, így többet sem arról nem árulhatok el, hogy végül milyen pozícióba kerül Umia, sem arról, hogy miért is ők ketten a regény szereplői. Az viszont biztos, hogy míg ők át nem lépik Az Emberek Országának határait, az olvasó is csak a hivatalosan elfogadott történelemből és történetekből tudhat a többi fennálló államról és az ott élő emberekről vagy más lényekről.

Az Emberek Országának irányítása és a propaganda

Mint minden rendes diktatúrában – és mint minden rendes disztópiában –, az emberek irányítása a valóság leplezésén alapul, részben tiltásokon, elhallgatott információkon, részben hazugságokon.

Olvasóként először csak Az Emberek Országát ismerjük meg. A harmadik háború következményeitől és globális felmelegedéstől szenvedő, részben lakhatatlanná vált bolygó többi államáról is csupán propaganda** formájában értesülünk. Mígnem...

Az Országban a polgároknak jelenteniük kell, ha bármilyen rendszerellenes tevékenységről tudomást szereznek,

amelyek komoly büntetéssel járnak, mint például deportálás a kolóniákra és kényszermunka a bolygó olyan felforrósodott részén, ahol csak a felszín alatt lehetséges az élet, ott sem túl sokáig, a sugárzás és alultápláltság miatt. Rendszerellenes cselekvésnek számít például a gyilkosság, az öngyilkosság (ez utóbbiért a szülőket vagy leszármazottakat deportálják), a történelem megkérdőjelezése, de az idegen nyelvek tanulmányozása, az alapító „atják” tanainak vagy a Mamarut-teszt tökéletes működésének megkérdőjelezése is.

Értelmező szótár a Kallaalit Nunaatról

A regény fejezetei egy-egy jelentős szó magyarázatával kezdődnek, mintha csak egy értelmező szótárt tartanánk kezünkben. Az Emberek Országának rendszerét ismerve ez az értelmező szótár túlságosan nyílt ahhoz, hogy hétköznapi polgárok kezébe kerülhessen, hiszen a teljes államberendezkedés működését átláthatóvá teszi, ami esetleg a Heim tanuló számára lehetne elérhető, így viszont nem volna értelme a szavak kiejtése megadásának, hiszen ők ismerik saját nyelveket... Végül is kinek a szótárát olvashatjuk?

Maleritaq (főnév) [mal rita], jelentése: elzárás. A ~ a legdurvább fenytési módszer a Heimben. A ~-val büntetett tanulónak meghatározott, általában fél órától egy napig terjedő időre egy sziklába vajt, hangszigetelt fülkébe kell vonulnia, mely méreteiből adódóan nem alkalmas szabad mozgásra, és gyakorlatilag

elzárja a rabot minden külső ingertől. A leghosszabb feljegyzett ~-t, 150 órát Nanouk és Umia Elfasolq-ra szabta ki Jaakuka-Quinto a Heim működésének 147. évében.

Ebből a fejezetnyitó szótári bejegyzésből több dolog is kiderül. Az első, hogy a regény két főhősének neve belekerül a szótárba, sőt külön szócikk van róluk, így valószínűleg az események után készült a szótár. A másik dolog, amire azok is következtethetnek, akik még nem olvasták a regényt, hogy a főszereplők hatalmas bünt követhettek el, hiszen a 150 órányi elzárás példa nélküli a Heim történetében.

Ezekkel a felvillanó kérdésekkel hagylak most itt benneteket: hogyan ismerkedhetett meg a két főszereplő, mi vehette rá őket iskolájuk, a Heim szabályzatának, de talán az állam törvényeinek megszegésére is, és ha ilyen hatalmas kihágást követtek el, miért nem deportálták őket a kolóniák világába? Milyen további fordulatok árán ismerik meg a harmadik háború utáni világ többi részét, és kitartanak-e Az Emberek Országá mellett?

A regény példás disztópia, részleteiben kitalált fantasy: a műfaj kedvelőit biztosan magával ragadja, de aki már ráunt a disztópiák néhány, határozottan sablonos elemére,

amelyekre az ismertető elején utaltam, egy kicsit türelmetlenebbül lapozhat, míg eljut az események egyedi, sajátos fordulataihoz.

**George Orwell: angol író, az 1984 és az Állatfarm című disztópiák szerzője.*

***Propaganda: valakinek, valaminek az emberekkel való elfogadtatása, megkedveltetése tervszerű népszerűsítéssel. Gyakran félrevezetéssel, részleges információk terjesztésével társul a kifejezés jelentése.*

Olvass bele!

MÉSZÖLY ÁGNES – MOLNÁR T. ESZTER

Az Emberek Országá – Kalaallit Nunaat

1. fejezet [Nanouk]

Heim (tulajdonnév) [hɛim], jelentése: otthon. Kalaallit Nunaat legfontosabb oktatási intézménye, melyben az ország szellemi elitjét, irányítóit képzik. Az első, hatéves korban elvégzett Mamarut-teszten kiválasztják az ország legtehetségesebb kétszáz gyermekét, akiket kiemelnek a családjukból, hogy a ~ben felkészítsék őket Kalaallit Nunaat szolgálatára. A Kapisillit Központi Körzetben található hatalmas épületkomplexumban egyidejűleg háromezer diák tanul. Az oktatás három nagy egységre bomlik: a laegrik (1–4. évfolyam) az alapvető képességeket és készségeket sajátítják el, a midják (5–10. évfolyam) általános ismereteket és a későbbi hivatásuk (instruktor – mérnöki tudományok, doktor – orvostudomány, genetika, stratégia – honvédelem, behaviorista – társadalomszervezés) alapjait tanulják, a toppurklasszások (11–15. évfolyam) pedig a számukra a Mamarut-teszt által speciálisan meghatározott munkakörre készülnek fel.

Az étkezőben olyan nehéz volt a levegő, mintha mind a kétszázán visszatartották volna a lélegzetüket. Nanouk szemét bántotta az erős mesterséges fény, mégsem hunyorgott, mert nem akarta, hogy gyengének lássák. Türelmesen rágta a proteinszeletét, és úgy tett, mintha figyelne a többiek suttogására. Sakki, a rókaorrú stréber ült vele szemben. Tekintete megpihent Nanouk arcán. Nanouk rámosolygott, és

barátságosan megrúgta az asztal alatt. Régóta sejtette, hogy Sakki besűgő.

Nanouknak volt takargatnivalója. Aznap éjjel álmódott, viszont nem akart jelentést tenni az esetről. Amúgy sem emlékezett az álomra. Ébredés után még benne volt, pállottan és zavarosan, de amint felkelt, elhomályosult, végül a hálóterem fojtott zsbongása és a reggeliért való tolongás teljesen kitörölte a fejéből. Ennek ellenére jelentenie kellett volna, mert az álmok nem jők. Alattomosak, belakják a gondolatokat, és mint egy vírus, belülről betegítenek meg. Mindannyiukkal előfordult már, mégis kínos volt az ilyesmi. Utána az egészségügyiek telepakolták elektródákkal a fejüket, és napokig azokkal kellett aludniuk. Ezt most Nanouk inkább kihagyta volna. Egyetlen álm volt, és ő maga sem emlékezett rá. Nem tudja meg rajta kívül senki.

– Mit bambulsz? – kérdezte Sakki. – Valami gáz van?

– Mi lenne? – vigyorgott Nanouk. – Még a koszt is remek. – Azzal felhajtotta az édes, fehér trutymót, amit reggelire kaptak, bőfögött egy kiadósat, és megtörölte a száját.

Felállt, a kiürült dobozokat a gyűjtőpultra tette, és kiment az étkezőből. Húsz perc volt a kezdésig, de a nyüzögő arcú növendékek már egymást tiporva siettek az oktatási épület-szárny felé. Csak a hatalmas, növényekkel benőtt Átriumban hígult fel a tömeg. A liftek előtt, ahol a futóbab ritkásabb levelei közül kitért a szürkés vakolat, két külsős takarító mosta a falat. Még kivehető volt a feketével felfestett *tag*. AnIn, ezt írta valaki éjjel a falra vastag, sietős betűkkel. Nanouk pillantása találkozott a takarítókra felügyelő rendfenntartóéval. Gyorsan elfordult, véletlenül sem akart kíváncsinak látszani.

Amúgy is hülyeségnek tűnt minden álom. Zagyva töredékek. Egyedül azoknak volt valami értelme, amelyekben nők szerepeltek, de az olyan álmokat akarta a legkevésbé jeleníteni az ember. Okosabb volt úgy tenni, mintha nem történt volna semmi sem. Mire az edzőteremig ért, Nanouk el is fedkezett az egészről.

A Heimben nem volt miről álmodni. A tanulók készen kapták a tudást, az élelmet és a biztonságot. Ha tizenöt éven át minden évben meg tudnak felelni a követelményeknek, akkor tálcán kapják a jövőt is. Akik méltónak bizonyulnak a feladatra, felnőve irányíthatják majd Kalaallit Nunaatot, az Emberek Országát. Közülük kerülnek ki a miniszterek, a propagandisták, a tábornokok és a vezető mérnökök. Ez volt az egyetlen álom, amit az iskola tanulói megengedhettek maguknak.

Nanouk tizedikes volt. Tíz év alatt csak néhányszor hagyta el a hatalmas épületet, alig járt a szabadban, az égboltot is csak a tetőteraszról látta. A korábbi életéből nem emlékezett semmire, de talán nem is volt mire emlékeznie. Hatéves lehetett, amikor idekerült. Mit érthet a világból egy hatéves? És mire ment volna azzal, ha emlékezik? Odakint nem maradt senkije, és nem is hiányzott senkinek. A képességei alapján kiválasztották a milliányi gyerek közül, és bekerülhetett az iskolába. Ennél többet nem kellett tudnia. Aki ennél többet akart tudni, az előbb-utóbb eltűnt. Nem mintha sokan lettek volna túl kíváncsiak. Timmi volt az utolsó, aki nyolcadikban fárasztó kérdésekkel bombázta Tootegát, az évfolyam-felügyelőt. Hamarosan elvitték a gyengélkedőbe, ahova azok kerültek, akik kicsit megkattantak. Hetekig nem látták, aztán olyan kisimult arccal tért vissza, mint egy újonc. Attól fogva teljesen megváltozott. Csak a matematika érdekelt, viszont soha többé nem tett fel hülye kérdéseket.

Nanouk nem kérdezett semmit, ami nem a tananyagra vonatkozott. Elég jól tanult, egyedül extremobiológiából fejezte a bukás. Abból előző évben is épphogy átcúszott a vizsgán, valószínűleg csak azért engedték át, mert az egzakta tudományokban mindenki másnál jobban szerepelt.

Analitikai kémiából és kozmikus sugárzástanból többet tudott, mint a tanárok, stratégiai tervezésből évfolyamelső volt, de az extremobiológiát és az asztrobiológiát időpocsékolásnak tartotta. Lehet, hogy a többiek szeretik a meséket, viszont Nanouk nem volt hajlandó képzelni lények anatómiáját magolni.

Amíg Mikeruna tanárnő az ammóniaalapú létformákról beszélt, Nanouk előhúzta a nadrágzsebéből a gombócba gyúrt tungipet, és kihajtogatta maga előtt. A néhány milliméter vastag, dinamikus ötvözetből készült elektronikus jegyzetömb kisimult az asztalon, Nanouk megkereste benne az óravázlatot, aztán kikapcsolta az agyat, és Oorsit bámulta. A lány előtte ült, és ahogy oldalra fordulva feltette a lábát a szomszédja székére, megfeszült rajta az egyenruha. Oorsi az évfolyam legjobb nője volt. Nanouknek komoly meccsekbe került, hogy biztosítsa magának a mögötte lévő helyet, még egy középsúlyos figyelmeztetőt is összeszedett, amikor a kis növésű Piffiket kilógatta az Átrium fölötti folyosóról, de megérte, mert így soha nem kellett unatkoznia az órákon. Végtelenségig bírta bámulni a selymes fényű, sötét bőrt a lány karcsú nyakán, tömött, fekete fürtjeit és a csípője ívét. Ha nem lett volna annyira fáradt, valószínűleg aznap sem bóbiskol el, de akkor már hetek óta alig pár órát alhattak az esti qujan és a kora reggeli erőnléti edzés között.

Nanouk észrevétlenül siklott a nyitott szemű félálomba. Kívülről akár úgy is tűnhetett, mintha odaadón figyelne, amikor ismét meglepte a hajnalban látott álom. Nem volt annyira kusza és összefüggéstelen, mint a korábbiak, és nem történt benne semmi olyan, ami miatt különösen kellemetlen lett volna jelteni, Nanoukot mégis teljesen felkavarta. A pulzusa száguldott, amikor felriadt. Lábában még érezte a futást, talpa alatt a görgyöket, arcában a bokrok nedves leveleit. Homlokához kapott, ahol egy gally felsebezte a bőrét. A keze nem lett véres, hogy is lett volna, mikor nem volt semmiféle gally a közelében. Csak egy álom játszott vele.

– Nanouk, úgy látom, felébredt. Meg tudná mondani, mely extremofil élőlényekről volt szó az elmúlt fél órában? – kérdezte gúnyos mosollyal Mikeruna tanárnő.

Nanouk nagyot nyelt. Úgy érezte, hiába ismerne akár egyetlen extremofil fajt is, úgysem szólalhatna meg, mert a hangja remegése elárulná, hogy nem volt olyan nyugodt és eseménytelen az álma, mint az az iskola rendes tanuló-jához illene. A csend egyre kellemetlenebbé vált, Mikeruna kezdte elveszíteni a türelmét.

– Ha nem tetszik itt, nyugodtan hallgasson! Lehet aludni az órán, és meg lehet bukni a vizsgán, de akkor ugye nem fog csodálkozni, ha hamarosan egészen közélről tanulmányozhatja az extremofileket?

Nanouk most már abban sem volt biztos, hogy hol élnek a szóban forgó lények. Eleinte azt gondolta, valami távoli galaxis élővilágát kéri rajta számon Mikeruna, de ha azzal fenyegeti, hogy őt is deportálhatják közéjük, akkor inkább az Egyenlítő menti kolóniákra kell gondolnia. Nanouk próbált visszaemlékezni, mit tanult az Egyenlítő vidékéről, de csak a környezetgazdaság-tankönyv fejezetcímei jutottak az eszébe: *Tóriumkitermelés Indiában, A tellúr és az indium lelőhelyei és bányászata a történelmi Kamerun területén, valamint Munkaerő-gazdálkodás a forró égövi kolóniákon*. Azonban Mikeruna nem akart leszállni a témáról, és Nanouk kezdett komolyan tartani tőle, hogy belőle is forró égövi munkaerőt csinál, ha nem jut eszébe pár extremofil.

Az egész évfolyam hallgatott, dermedt csend ült a termen. Moccanni sem mertek, egyedül Oorsi alatt nyekkent meg a szék. Nanouk odakapta a fejét. Abban még nem is lett volna semmi különös, hogy a lány a kezében tartja a tungipjét, ha nem állt volna néhány szó a kijelzőn.

– Medveállatkák – mondta Nanouk halkán és bizonytalanul.

– Ó, tehát mégis emlékszik valamire? – lepődött meg Mikeruna. – Azt hittem, a félév összes óráját végigaludta. Esetleg még egy fajt meg tudna említeni?

– Zuzmók, például a Rhizocarpon sinister és a Xanthoria exaltata – folytatta Nanouk diadalmasan. – És a Lentinula macrospora nevű gombafaj...

– Rendben, Nanouk, nem értesítem most azonnal Tootegát, de holnap prezentációt kell tartania a történelmi Afrika területén élő extremofilek csoportjaiból. És elvárom, hogy akkor már ne csak olyan neveket tudjon előkotorni az üres fejéből, amiket bármelyik harmadikos egyből rávágna a kérdésre. – Mikeruna itt hatásszünetet tartott, az évfolyam jeles tanulói illet tudóan felnevettek. Nanouk megsemmisülten kuporgott a helyén. – Maga pedig, Oorsi, forduljon előre! Nem tudom, miért kell mindenféle kitekeredett pózokban ülnie, mint valami mutánsnak.

Újra felharsant a röhögés, de most már az összes lány kuncogott, nem csak a jó tanulók.

Nanouk csak az esti harcművésztóra, a patukuk után tudta megköszönni Oorsinak a segítségét. Az öltöző előtt várta meg, nem törődve a többi lány féltékeny pillantásaival.

– Nem kéne itt állnod – mondta Oorsi, amikor meglátta.

– Beszélni akartam veled.

– Nincs miről beszélnünk – vágta rá Oorsi, azzal elindult az étkező felé.

– Várj! – Nanouk megragadta Oorsi karját. Egészen közel álltak egymáshoz, körbevette a lány bőrének illata. Hiába használta ugyanazt a szappant, amit mindenki más, az ő szaga más volt, melegebb és édesebb.

– Segítettem az órán, mert ennyire nem lehetsz idióta, hogy pont a gagyi extremobiológia miatt deportáltatod magadat, de ne gondold semmi másra! – mondta a lány.

– Eszembe sem jutott semmi más – felelte Nanouk komolyan, bár nem egészen őszintén. – Csak meg akartam köszönni neked.

– Rendben. De most már engedj el!

Nanouk csak akkor vette észre, hogy még mindig szorítja a lány karját.

– Te nagyon szép vagy – motyogta, mintegy bocsánatkérésül.

– Tudom – mondta Oorsi, azzal otthagya a fiút.

Nanouk nekitámaszkodott a falnak. Betegnek érezte magát. Az izmai még remegtek az edzés után, a feje fájta a magolástól, Oorsi közelségétől pedig olyan erős szédülés tört rá, hogy le kellett ülnie a földre, de igazából nem is ezek zavarták, hanem az a különös érzés, amely a második álom óta gyötörte. Mintha megolvadt volna benne valami, aminek szilárdnak kellene lennie. Az álmok nem jók, gondolta Nanouk. Belülről betegítenek meg. Végigsimított a homlokán, ahol megkarcolta az ág, és az arcán, ahol álmában hozzáérték a vizes levelek. Nedves lett a keze. Megtörölte a szemét, felállt, és futni kezdett.

Színes világunk színvilága

Az ősművészet legkorábbi ismert emléke egy kb. 44 ezer éve, okkerrel festett vadászjelenet (hatalmas vad előtt fekvő apró vadászok, kezükben lándzsával) egy indonéziai barlangban

Az őskori művészet legrégebb emlékei között tartják számon a franciaországi Chauvet-barlang falára festett, Európában rég kihalt fajokat (mamut, orrszarvú, oroszlán) ábrázoló, kb. 35 ezer éves rajzokat

A színárnyalatok használatának korai példái az észak-spanyolországi Altamira-barlang falára – az okker hevítésével előállított sárga, barna és vörös árnyalatokkal – festett állatok (Kr. e. 15 000 körül)

Az ősművészet árnyalatai

A ragyogó színekben pompázó természet, az égbolt kékje, a fű zölde, a beporzó rovarokat magukhoz csábító virágok vagy az őszi lombok színei a legrégebb időktől elbűvölhették őseinket. A kőkori sziklafestményeken mintegy negyvenezer, az edényeken hat-hétezer éve jelentek meg a természet színeit utánozó árnyalatok. A festményekkel gazdagon díszített barlangok feltehetőleg vadászatokra felkészítő, illetve az elejtett állatok szellemét kiengesztelő szertartások helyei voltak, és eleink vadászati szokásairól, állatairól, sok ezer éve élt vadállatokról tudósítanak. A többnyire sárga, barna és vörös árnyalatú, gyakran feketével kontúrozott rajzokat a környezetükben található festékanyagokkal (földfestékekkel) színezték.

Európa leghíresebb barlangrajzainak egyik érdekessége, hogy elköborolt kutyaikat kereső gyerekek fedezték fel őket: egy spanyol régész kilencéves lánya az Altamira- (1879), négy francia fiú a Lascaux-barlangot (1940).

Az ókorban a festékek palettája új színekkel gazdagodott. Az egyiptomi falképeken és edényeken mintegy 4000 éve jelent meg az első, mesterségesen előállított, egyiptomi kéknek nevezett színárnyalat, valamint a Nílust jelképező smaragdzöld és az ólomoxid tartalmú ólomfehér.

A hagyomány szerint az egyik legrégebb mesterséges festék, a minium feltalálása a véletlennek köszönhető: egy kigyulladt athéni hajón az ólomfehér festék narancsvörös porrá égett.

15-17 ezer éve földfestékekkel és porrá tört mészkővel festett, korommal kontúrozott bikák, vadló és szarvasok a franciaországi Lascaux-barlang egyik termében

Az óegyiptomi falképeket, ruhákat és kerámiákat gyakran színezték a mesterségesen előállított egyiptomi kék festékkel (vadászjelenet egy Kr. e. 14. századi thébai sírkamrában)

Az egyik első mesterséges festékanyag, a középkorban kódexek szövegének és illusztrációinak színezésére használt, világospiros minium nevéből származik a miniatúra elnevezés

A pompeji villák falait díszítő festmények gyakori színe volt a cinnabarit nevű ásványból nyert, ragyogó és időtálló – pompeji vörösnek is nevezett – cinóber (Bacchus-ábrázolás egy Kr. e. 1. századi épület falán)

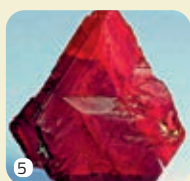
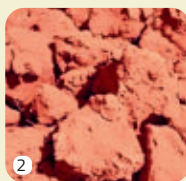
Az egyiptomiak, majd a rómaiak évezredekkel ezelőtt a festőbuzér cserje gyökeréből nyerték az ókor egyik legszebb vörös festékanyagát, az élénkpiros alizarint

Az indigót – eredetileg az indiai indigóserje virágzatából erjesztéssel nyert, liláskék növényi festéket — napjainkban a farmeranyagok és a kékfestők színezésére használják

Az ókortól használták sárga, illetve narancssárga színezékként a sáfrány megszáritott bibéjéből nyert, igen drága port (sáfrány bibéit gyűjtő lány egy ókori görög falfestményen Kr. e. 1500 körül)

A sárga és a vörös okker (1., 2.) földfestékek, az azurit (3.) az egyiptomi kék, a lazurit vagy lapis lazuli (4.) az ultramarin kék, a cinnabarit (5.) a cinóberpiros, a malachit (6.) a sötétzöld ásványi eredetű természetes festékek alapanyaga

Festékek a természetből

Az ősember a barlangrajzok színezésére elsősorban a talajban talált, ásványi eredetű földfestékeket használta. Az első az okker – vasoxidokkal színezett agyag – volt, de évezredekken át szinte változatlanul megmaradt festékeket készítettek porrá zúzott és kötőanyagokkal (zsírral, vérrel, nyállal) kevert, színes kőzetekből is. Féldrágakövek (lazurit), drágakövek (smaragd), illetve vas-, higany- vagy réztartalmú kőzetek (malachit, cinnabarit) őrleményéből készült, ásványi eredetű festék volt az ultramarin kék, a smaragdzöld, illetve az élénkpiros cinóber.

A fehér festéket porított mészkőből, a feketét fa- vagy csontszénből nyerték. Az ókortól növényi eredetű – bogycéből, gyökerekből, virágokból, zuzmókból, fák színes gyantájából előállított – festékeket is használtak.

Állati eredetű festék volt a tüskés bíborcsiga mirigyének váladékából nyert bíbor. A kermesztetű nőtényének szárított testéből készült a textíliák festésére használt, mélyvörös karmazsin és az élénkpiros skarlát, valamint a fügekaktusz levelein élősködő tetűből nyert (ma ételszínezékként használt) *kármin*.

A mangólevéllel etetett tehének vizeletéből előállított ragyogó sárga, illetve a porrá tört múmiákból nyert múmiabarna festékek használatát a 20. században tiltották be.

Nyelvünk gazdagságát jellemzi, hogy a színárnyalatok sokaságát mintegy 1500 szavunk fejezi ki, a patyolatfehértől a bakacsinfeketéig.

Az ókori Rómában tintaként, a középkortól rajzok, a múlt századtól fényképek színezésére használt, állati eredetű festékanyag a tintahalak menekülés közben kibocsátott barna váladéka, a szépia

A legdrágább ókori színezéket, a bíbort a tüskés bíborcsiga mirigyének váladékából nyerték, vizelet hozzáadásával változtatva az orrfacsaróan bűzös szövetek színárnyalatát

Amerika felfedezése után terjedt el a Mexikóban honos fügekaktusz levelein élősködő tetűből nyert festék, a hidegvörös kármin

A reneszánsz korától csak a legmagasabb rangú egyházi méltóságok viselhetnek bíbor palástot (pápák és püspökök Jan van Eyck genti oltárképén, 1422)

A reneszánsz kori Itáliában a karmazsinvörös kelméből készült öltözet vagy kiegészítő a legelőkelőbbek kiváltsága volt (Agnolo Bronzino: Lorenzo de' Medici, 1560 körül)

Európában a 12. századtól (a gótika korától) vált a császárvörös hatalmat jelképező vetélytársává a francia királyok és hercegek öltözetének királykékje (VIII. Lajos francia király koronázása, 1223)

Jelképes színek

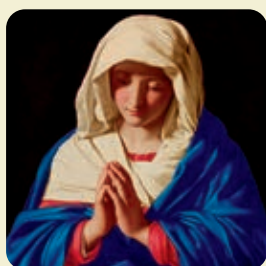
Az ókorban a fehér az isteneket és az isteni eredetet, a vörös a tüzet, a zöld a vizet és a sarjadó életet, a sárga a Napot és a gazdagságot jelképezte. A fekete az alvilág, a gonoszság és a halál (a középkortól a boszorkányok) színe lett.

A hatalomhoz évezredek át a vörös szín árnyalatai (a lilásvörös bíbor, a mélyvörös karmazsin és az élénkpiros skarlát) kapcsolódtak. A Római Birodalomban a méltóságot és a tekintélyt szimbolizáló bíbor viselet az uralkodók és a szenátorok kiváltsága volt. A középkorban az egyházi méltóságok, a városok előljárói és a bírók hordhattak bíbor vagy vörös köpenyt. A francia uralkodók hatalmát ragyogó kék (királykék) öltözetük tükrözte, a spanyol udvari etikett a fekete ruhák viselését tette kötelezővé.

A keresztény hagyományban az Istenhez és az angyalokhoz kapcsolódó fehér szín tökéletességet, ártatlanságot, örömet és békeséget fejez ki. (A fehér galamb a bibliai időktől a béke, a fehér zászló a megadás jele.) A tisztaságot és büntelenséget jelképező kék (a magyar néphagyományban a búzavirágkék árnyalatú Mária-kék) Szűz Mária és a mennyország színe. A szerzetesek barna csuhája szegénységre és a világi hívságok megvetésére utal. A zöld a remény és az örök élet, a vörös a bűn és a szenvedés (utóbb a szenvedély és a szerelem), a sárga a romlottság, a szemérmelenség és az árulás, a fekete a bűnhődés, a pokol, a halál és a gyász jelképe lett.

Marokkó kék városában (Chaouenben) a házfalak, az utcák kövezete, a lakosok öltözte és berendezési tárgyainak többsége az indigókék különböző, nyugalmat, harmóniát és a végtelen égboltot jelképező árnyalataiban pompázik

Az ultramarin kék festék ára a 14–17. században az aranyéval vetekedett, ezért a vallásos tárgyú festményeken gyakran csak Szűz Mária köpenyét festették kék színűre (Giovanni Battista Salvi: Szűz Mária, 1640-es évek)

A középkori templomok falképein és a kódexek miniatúráin a pokol ördögeinek színe fekete, szürke vagy vörös (Andrea di Bonaiuto freskója a firenzei Spanyol-kápolnában, 14. sz.)

A képzőművészetben hagyományá vált az árulást és a hűtlenséget jelképező sárga vagy narancssárga köpenyben ábrázolni Iskarióti Júdást (Giotto di Bondone: Júdás csókja a padovai Scrovegni-kápolna falképén, 1305 körül)

A középkori ruharendeleteknek megfelelően az alacsony származású szolgák, földművesek vagy mesteremberek öltözetének színe szürke, barna vagy pizkosfehér lehetett (francia falikárpit, 1526)

A trópusi erdők színpompás, a ragadozók által könnyen észrevehető tollazatukkal hódító hím paradicsommadarai veszélybe sodorják magukat versengés közben

A mérgetermelő állatok (köztük a nyílméregbékák) a ragadozókat feltűnő – fekete-sárga, fekete-vörös stb. – színeikkel figyelmeztetve védekeznek

Beszélő színek

Számos állat kommunikál színek segítségével, és nemegyszer túlélésük feltétele az ilyen módon történő üzenetváltás. Színe alapján különböztetik meg az ehető táplálékot a mérgezőtől, párválasztáskor a hím madarak versengésének győztesei a legszínpompásabbak vagy a legszebb fészket készítők. Egyes fajok – pulyka, kondorkeselyű, fregattmadár, pávián stb. – hódító vagy megfélemlítő szándékukat egyaránt képesek kifejezni élénkpiros testrészeik segítségével.

Az emberek világában napjainkban is fontos üzeneteket, információkat közölhetnek a színek (például a virágcsokroké vagy a közlekedési lámpáké), amelyek évezredek óta a megőrzés és a társadalmi rétegek megkülönböztetésének eszközei is voltak. A középkorban az erkölcstelen nőket, a fertőző betegségekben szenvedőket és az eretnekeket sárga ruha, az adósokat és a gályarabokat zöld sapka viselésére ítélték. Az elmeháborodottakat tarka – zöld, sárga, piros – csíkokból vagy foltokból varrt „bolondruha” hordására kötelezték.

Az ókortól (a magyar történelemben Könyves Kálmán korától II. József uralkodásáig) szigorú büntetést is kilátásba helyező ruharendeletek szabályozták a viselet – társadalmi rangot tükröző – színét és anyagát. A drága, színes öltözet gazdagságot, előkelőséget, a vörös nemesi származást hirdetett, a „közönséges asszonyszemélyek” és férfiak kötelező viselete csak jellegtelen színű lehetett.

Kínában a sáfrányból nyert, igen drága sárga színezékekkel festett öltözet viselése sokáig a császári család tagjainak kiváltsága volt (Sun-cse császár, 17. század)

Az ókori és középkori Európában a megvásárolható szerelmet és az erkölcstelenséget jelképező sárga az utcalányok és a kerítőnők viseletének színe lett (Jan Vermeer van Delft: A kerítőnő, 1656)

A középkorban az elmebetegek és az udvari bolondok viselete sárga, feltűnő színű foltokból varrt vagy csíkos volt (utóbbi viselésére kötelezték a tébolyodottaknak tartott feyenceket is)

Európa legtöbb országában a fekete vagy fehér öltözet, illetve halotti lepel a gyász és a bánat üzenetét hordozza (Madarász Viktor: Hunyadi László a ravatalon, 1859)

Az én szememben

Bicajozunk egyik kedvenc dél-spanyolországi parkunkban. Ameddig a szem ellát, egy fikuszfa borítja be az előttünk, fölöttünk nyíló teret. Állunk, tátjuk a szánk, csodáljuk. Milyen szép, nagy fikuszfa, jegyzi meg hangosan a fiam, hangjában igazi elismeréssel. Aztán, kis idő múlva, lágy hangon, olyanon, amivel a szívünkhöz legkedvesebbekről szólunk, hozzáteszi: az én fikuszom az én szememben ugyanilyen szép és nagy. Az én szememben.

hanem igazi lakótárs. Részt vesz a játékban, a földje katonai temető, szárain liánok vagy kötelek csüngenek. Ha néha meggyértem, azt előtte meg kell beszélünk, hogy miért és mennyit vágok le belőle, és a levágott részeivel mi lesz.

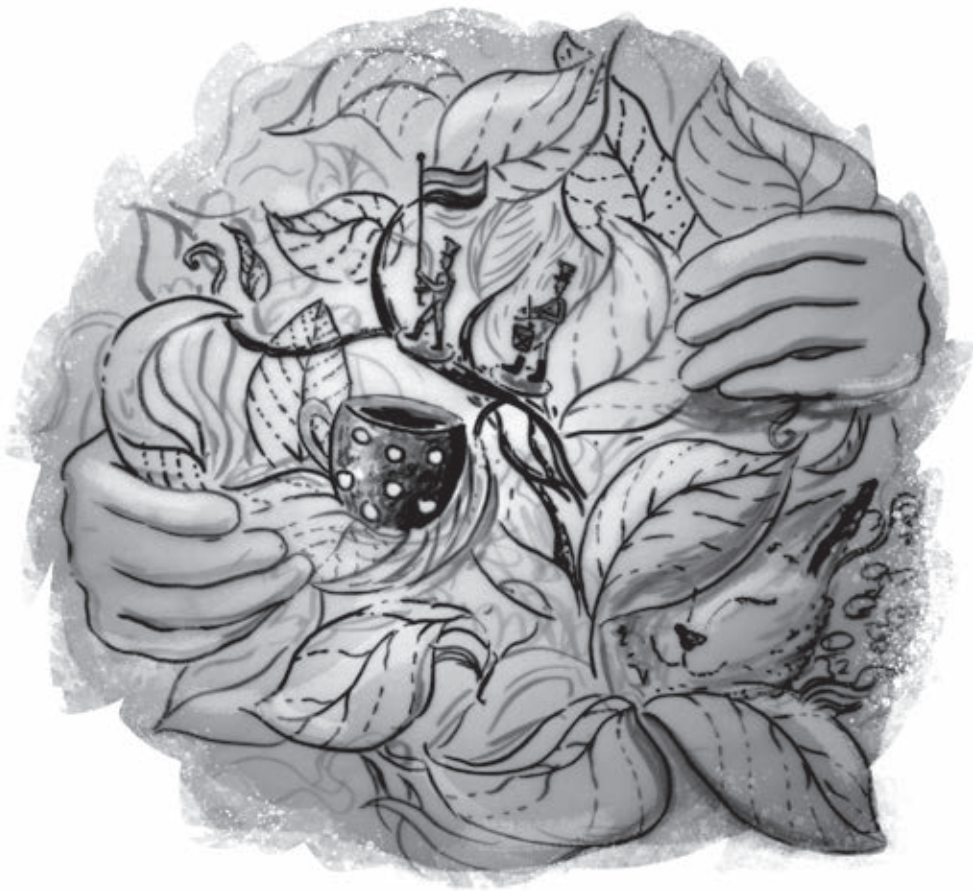
A fikusszal együtt élünk, mint ahogy az összes többi virágunkkal, no meg az állatokkal is. Amikor utazásainkból hazaérünk, először ve-

lünk vesszük fel a kapcsolatot. Időt töltünk együtt, az állatokon azonnal észre lehet venni a változást, de a virágok, szobanövények is iparkodnak, szinte szemmel látható, ahogyan magukhoz térnek – vagy inkább a mi gondoskodó kezünkhöz, tekintetünkhöz.

Az élő lények után a tárgyaink következnek, velük is ismét összekapcsolódunk. Ezeknél semmiféle látványos változás nincs, látszólag ugyanazok maradnak. Mégis, akkor is, ha sokak számára ez butaságnak hangzik, van egy érzés, az ismerőség jóleső érzése, amikor a kedvenc csészémet veszem kézbe, az én fazekaim közt matatok, az én munkatermembe megyek be, és meggyújtok egy gyertyát, a fiam pedig számtalan tárgyával kitalál egy új játékot, vagy eszkábál valami újat. Pont ettől a megfoghatatlantól válik valami számunkra fontosá. Ezért nem szólhat bele ebbe más, mert nincs, ahonnan értesse, miért pont az a fikusz, miért pont az a cica, miért pont az a

kanapé, csésze vagy könyv. Ez a szemtől válik széppé és „nagyvá”, amelyik ránéz, és a szívtől, amelyik szereti, részünkké.

Viszem magammal ezt a mondatot, ezt a hangszínt, az otthonnak egy darabját, annak egy részecskéjét, amit a fiam otthonnak érez. Neki a fikusz nem pusztán növény,

Fémművesség I.

A cigányok körében a kovácmesterség volt a legelterjedtebb fémműves foglalkozás. Ezt a mesterséget Indiából hozták magukkal, ahol már ősidők óta magas szintű volt a fémmegmunkálás. A cigányok olyannyira elsajátították a különböző technikákat, hogy bizonyos mesterségbeli fortélyokat az európai kézműves mesterek is átvettek tőlük. Ilyen volt például a lovak hidegvasalása, amely bejövételük előtt ismeretlen volt. A földesurak az általuk foglalkoztatott cigány kovácsoknak menlevelet adományoztak, ez lehetővé tette a helyhez kötöttség megszűnését, vándorolhattak városról városa. Termékeiket szabadon árulhatták, és a lakosság edényeit, szerszámain stb. javíthatták.

A fémmegmunkáláshoz és a vele járó hagyományos életmódhoz ma már csak az idősebbek ragaszkodnak, a fiatalok másként szeretnének érvényesülni. Történeti távlatban a fémműves cigányok négy csoportját tanulmányozhatjuk: 1. kovácsok (melegkovácsok), 2. foltozók (hidegkovácsok), 3. szegkovácsok (iszkapások), 4. rézművesek (xarkomari).

Kovácsok (melegkovácsok): Másfajta szerszámai voltak a vándorkovácsnak, mint a kovácműhellyel rendelkezőknek.

A vándorkovács a szabad természetben űzte mesterségét, szerszámaint is ehhez alakította. Leggyakrabban a földön dolgozott, keresztbe tett lábbal vagy guggoló helyzetben ülve. Az európai kovácmesterség alapvető munkaeszközei az üllő (amon), fújtató (piset), kalapács (chokano), fogó (szilavi).

A fejlettebb műhelyekben az alapszerszámok is tagolódtak, például többfajta kalapács és fogó egész sorozata állt a kovács rendelkezésére. Sajátos formájukkal ezek alkalmasak a bonyolultabb műveletek szakszerű elvégzésére is. A nagy üllő a földön volt, később tőkére helyezték és rögzítették. A kovácsfújtatót is tökéletesítették: működése abban állt, hogy a levegőt fújtatta a tűzre, élesztette a munkához nélkülözhetetlen lángot, a zsákjára kötelet erősítettek, annak meghúzásával levegő áramlott belé. Amikor a kötelet leengedték, a levegővel teli zsák leesett, és a benne lévő levegő a parázsra áramlott, izzította azt. A tűz fölött képződő füst az erre kialakított nyílá-

son egy nyitott kéménybe távozott, amelynek alakja fordított tölcserre hasonlított, a helyiség füstjét összeszedve kivezette a szabadba. A fújtató juh-, kecske- vagy kutyabőrből készült úgy, hogy az állat megnyúzása után a bőrt kifeszítették, meszes oldattal a szőrt eltávolították, majd a bőrt V alakban zsákszerűen összevarrták. A csúcába, egy vastagabb farészbe vascsövet illesztettek, a bőrszak két szélére lécet, esetleg bőrdarabkát szegeztek.

A műhely felszerelése: fújtató (pishot), üllő (kovanca, dopo, kovardyi), kiskalapács (cino chokano), simító kalapács, csípőfogó (klyashto), lyukasztó (priboj), reszelő (rin), kohó (vignya), nagykalapács (baro chokano), nyeles kalapács (chokano), hosszúnyelű fogó (klyashto), vonókés (kasheski shuri), vágó, véső (kopidyi), karó (kopichi).

A melegkovácsok patkolók (petalári), fűrőkészítők (fredyelari), szegkészítők (karfinari), fegyverkovácsok (pushkari) voltak. Természetesen emellett más fémmunkát is végeztek.

Foltozók (hidegkovácsok), edényfoltozók: Cigány nevük gurvari (ökrösök – eredetileg a fémművesség mellett marhákat is hajtottak a császárvárosba, Bécsbe –, másik nevük kolompár). A múlt század elején még vándorcigányok voltak, sátrakban laktak.

A foltozó cigány felszerelése: üllő, láda, zsák, szerszámok. Az üllőt a földre vagy fatörzsbe rögzítették. Szállítás közben a „dopo” a vállon volt, rákötve egy zsák szerszámokkal. Akinek drótosládája volt, abban tartotta a szerszámokat, és az üllője olyan volt, hogy a földre vagy fába bárhol bele lehetett ütni. A foltozók lábast (astachi), fazekat (piri, tigaja), öntött vaslábast (trondya), bográcsot (kekava), vedret (vedra), tepsit (tepshija) javítottak. Készítettek új tepsit, vödrot, bádog-edényt, szemétlapátot, üstházat, dobkályhát.

A lyukasztó eredete

(cigány népmese – részlet)

És az öreg cigány akkor megpillantott a kereszt mellett négy vasszöget. Fölvette az egyiket, és kíváncsian vizsgálgatni kezdte.

– Jaj, de jó lenne ez nekem üstházat lyukasztani! – azt mondja magában.

Azzal fogta, és elrejtette. Töprekedett, hogy a többit is ellopja, mert jól el tudta volna cserélni más holmikra a cigányokkal, de végül nem mertte megtenni. És az összegúzsolt Szent Istenfiú csak nézte őt, és belelátott a gondolataiba. És így szólt:

– Tudd meg hát, hogy én vagyok az égi Isten gyermeke, a szentséges Jézus, aki a világ bűneiért piros vérét adja majd!

Amikor ezt a vajda meghallotta, levetette magát a földre, és csúszkálni kezdett előtte a porban, úgy könyörgött:

– Ne haragudj rám, Istenem, amiért tolvajkodásra vetemedtem a színed előtt! Nem tudtam, hogy a mennyország küldötte vagy! Jóváteszem a cselekedetemet!

És akarta volna a kereszt elé visszahelyezni a vasszöveget, de a Szent Istenfiú azt mondta:

– Maradjon csak nálad a szög, te öreg cigány! Könnyebb lesz a halálom is, ha csak három szöveget vernek a testembe, a te sorsodra pedig szerencsét hoz majd. Nagy segítség lesz a munkádban, meglátod!

Az edényfoltozás egyszerre kíván kezűgyeséget és szakmai ismeretet. Az edény hibás részét kör alakban kivágják, majd két kerek foltot készítenek, egy kicsivel nagyobbat, mint a kivágott hibás rész. A foltokat kilyukasztják a szegecsnek. Lisztből egy kevés csirizt készítenek, a két kerek foltot bekenik vele, és az edény külső és belső felére helyezett foltokat összeszegecselik. A szegecs készülhet drótból, de lehet gyári készítmény is (vas vagy alumínium szegecs, illetve drótból). Ha a lyuk kicsi, a javítás megoldható egyszerű szegeccsel is. Alumínium drótot vágnak méretre, a lyukba helyezik, hogy a szegecs szoruljon, aztán a drót két végét szétkalapálják.

(Forrás: Rostás-Farkas György – *Ősi cigány mesterségek és foglalkozások. Le romenge butya.* Budapest, 2000)

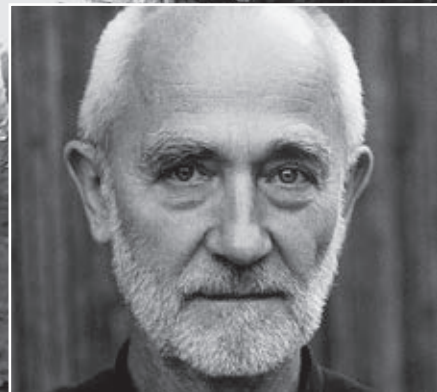
Vetró-Bodoni Barnabás illusztrációi

A Szín-téren:
Peter
Zumthor
különleges
épülete

A titokkal teli kápolna

„A MATÉRIA, ÚGY GONDOLOM, NEM PUSZTÁN
(SAK ALAPANYAGA A SZERKEZETNEK, DE
KULTÚRA IS, AMI KULTURÁLIS ÉS ÉRZELMI
ÜZENETET IS KÖZVETÍT.”

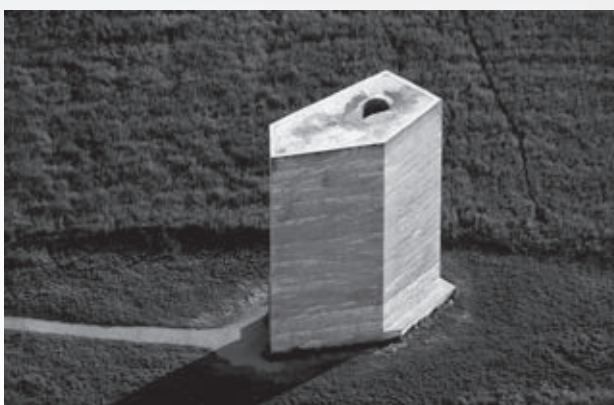
Rovatunkba „meghívott” művészünk svájci építész, 1943-ban született Bázelen. Apja szekrényeket készített, ezért ő is asztalosnak, majd formatervezőnek tanult. A népi és hagyományos építészet és bútorkészítés elemeit, anyagait, szellemiségét felhasználva tervezi meg térbeli munkáit. Egyszerű, letisztult formákkal dolgozik, minimalizmusa lenyűgöző, spiritualitással, természetközelséggel telített. Olyan megbízásokat vállal az évek során, amelyeket végigkísér a tervezéstől a kivitelezésig. 2009-ben megkapta az építészet Nobeljének számító Pritzker-díjat. Ennek ellenére ugyanaz az alázatos, allűröktől mentes ember maradt, aki évtizedek óta ugyanabban a svájci falucskában él és dolgozik családjával, építészcsoportjával. (Mellesleg weboldaluk sincs, nem reklámozzák magukat. Így is lehet.)

Itt most csak egyetlen építményét tudjuk megvizsgálni, Klaus testvér kápolnáját, amely Kölnytől 40 km-re található. Azt tudjuk Klausról vagy Flüei Szent Miklósról, hogy

15. századi **földműves, keresztény misztikus, a svájci hegyekben** élő remete volt. Látomásai voltak, bölcs bíró és nagycsaládos apa létére választotta a remeteséget, hogy életét elhivatottságának szentelje. Egyik látomásában egy égbe magasodó torony jelent meg, amelyet el kellett foglalnia Isten szolgálatára.

Az építést kalákaszerűen oldották meg. Zumthor a szálfákat a telektulajdonos közeli erdejéből hozatta, gúlaszerű alakzatba formázták, hogy a sátorforma legyen a belső térhatároló felület. Felül nyitott az opeion, azaz a belső tér megvilágítását szolgáló, könnyecsepp alakú nyílás a kupola záradékpontján. Az organikus belső szerkezetet kívülről ötszögforma zárja. Belül a zsaluzat technikáját, kívül a kalodáét alkalmazza. Csömösözölve, azaz a helyére szorosan beledöngölve öntötték a külső betont, homokkal, kavicssal keverve azt, 50 centis rétegekben haladva felfelé (lásd a képen). Napi egy, összesen 24 réteget hordtak fel, 12 méter

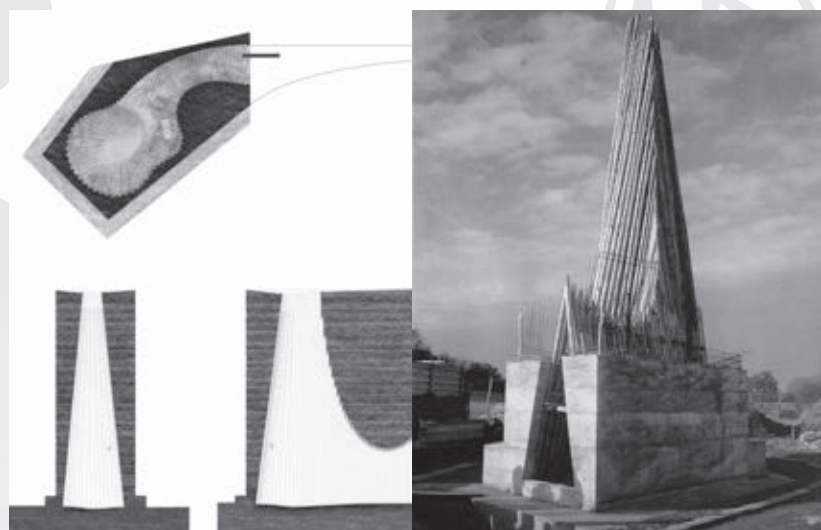
magasra jutva. Ezután következett a varázslat. A szilárd szerkezetben három hétig táplálták a tüzet, és a faszerkezet, mint a szénégetők máglyája, lassan kiégett. 350 csövön és az opeionon keresztül távozott a füst. A füstcsövek helyére később üveggömbök kerültek, ezeken hatol be a fény az épületbe. A könnycsepp-opeionon beesik az eső, a hó, érzékeny utalásként a remetei élet tisztaságára. A padló újrahasznosított ólomöntvény.

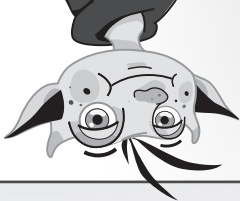
Az eget a földdel összekötő kápolnában van egy meditációs keresztkerék a falon, Klaus mellszobra, pad és gyertyafény. Vajon hasonlót álmodott a remete?

„AZ ÉPÜLETEK (SODÁLATOS (SENDET HORDOZNAK, OLYAN TULAJDONSÁGOKKAL VANNAK FELRUHÁZVA, MINT LÉLEKJELENLÉT, ÖNAZONOSSÁG, TARTÓSSÁG, EGYSÉG, TISZTESSÉG, MELEGSÉG, ÉRZÉKISÉG. AZ ÉPÜLET ÖNÁLLÓ ÉLETET ÉL, VALÓS, NEM REPRESENTÁL, CSAK LÉTEZIK.”

„SZERETEK GYÖNYÖRŰ ÉPÜLETEKET KÉSZÍTENI, AMELYEK IDŐIGÉNYESEK, ÖSSZPONTOSÍTÁSRA, TANULMÁNYOZÁSRA KÉSZTETIK A SZEMLÉLŐDŐT. MINDEN KIS DOLGOK FORTOSSÁ VÁLIK, HA VALAMI NAGYOBBNAK A RÉSZÉT KÉPEZI. AZOK A TEREK IZGATNAK, AHOL LÉTREJÖHET A KAPCSOLAT EMBEREK KÖZÖTT, A TÁJJAL, MINDENK FÖLÖTT AZZAL, AMI ADOTT. AZ ÉPÍTÉSZETNEK A TÖRTÉNELEMEL VALÓ KAPCSOLATÁVAL KELL HATNIA, UGYANAKKOR A MÁBAN IS KELL ÉLNIÉ.”

Pádis „visszatapsolva”

Bár már írtam róla, mégis, amikor sikerül eljutnom Pádisra, mindig szükségét érzem, hogy felhívjam a ti figyelmeteket is erre a csodálatos helyre. A számunkra szokatlan név szláv eredetű, és *katlant* jelent. A szó nagyon is ráillik a területre, hiszen a mindössze 36 négyzetkilométernyi medencét hegy-lánckoszorú öleli körül.

Pádison rengeteg lenyűgöző, látványos karsztjelenség látható. Már a legszebb részek neve is felkeltheti az érdeklődést: Csodavár, Elveszett Világ, Szamosbazár, Ponor-cirkusz, Aragyásza-barlang, Eszkimó-jégbarlang, Boga-katlan, Porcika-zsombol, Flóra-rét – és még sokáig sorolhatnám a nyelvi leleményesség remek példáit. A hegyi patakok és a felszín alatti folyók munkájának köszönhetően a táj barlangokban, dolinákban, bűvópatakokban, vízesésekben, meredek sziklafalakban igen gazdag, nemzetközi rangú természetvédelmi terület, amely az Erdélyi-szigethegység Természeti Park része.

A medence egyik legkönnyebben elérhető, gyönyörű táját, Románia egyetlen, nagy kiterjedésű, besüllyedt karsztfelszínét a terület kutatásában és a legfontosabb turistautak kiépítésében nagy érdemeket szerző Czárán Gyula egyszerűen Ponor-cirkusznak nevezte. A víz ugyanis hihetetlen játékos-sággal bukkan elő, majd néhány kanyar után, amilyen hirtelen megjelent, úgy tűnik el a mélyben, hogy majd jóval lennebb

újra felszínre kerüljön. A Ponor-rét bejárása a turisták által igen látogatott Glavoj-rétről a kevésbé edzett túrázók számára is igen kellemes, felejthetetlen élmény marad.

A Csodavár, Szamosbazár, Aragyásza-barlang felkereséséhez már nem árt a helyismeret és a jó testi erőnlét sem, de a könnyebben bejárható részek is életreszóló tapasztalatot jelenthetnek.

A terület a Nagyvárad–Belényes–Vasaskőfalu útvonalon érhető el legkönnyebben. Egy rövid le-térővel a Medve-barlang is látogatható, amelynek híre az ott fellelt nagyszámú barlangimedve-csontváz miatt jutott messzire.

A Cimbora-kihívás 2. nyertes pályamunkáiból

(folytatás októberi lapszámunkból)

Pávai Marossy Kinga

(Marosvásárhely, Bolyai Farkas Elméleti Líceum)

Wéber Anikó: El fogsz tűnni

(új fejezet)

Anna visszatér?

Az osztályon várakozással teli izgatottság futott végig. Már napok óta elküldték a leveleket Annának, és végre a válasz is megérkezett. Eszter néni olvasta fel, mindenki feszülten figyelt. Most az egyszer nem volt kedve senkinek sem rendetlenkedni.

Kedves volt osztálytársaim!

Örülök, hogy sok levelet írtatok nekem. Aznap, amikor anyyira megijesztettetek, hogy a tópartig szaladtam, és anyukám érkezésekor, akit nem ismertem fel, menekülés közben beleestem a vízbe, nagyon megbántottatok. Napokig nem tudtam magamhoz térni, éjszakánként fehér lepelbe öltözött kísértetekről álmodtam, és arra ébredtem fel, hogy rémültem szaladok előlük. Az éjszakai fürdés hatása sem múlt el nyomtalanul, két hétig tüdőgyulladás miatt nyomtam az ágyat, a sok utálatos gyógyszerről nem is beszélve. Az itthon töltött napok és édesanyám vigasztaló szavai segítettek felejteni azt a borzalmas estét. Amíg beteg voltam, sokat gondolkoztam azon, hogy miért pont velem történt mindez. Tudom, hogy bátortalan és félnék vagyok, de soha senkinek rosszat nem akartam és nem tettem. Sőt, azt kértem anyukámtól, hogy süssön anyyi almáspitét, hogy az egész osztálynak jusson. Ahogy visszautasítottatok az autóbuszban, még rosszabbul esett annál, mint ami este történt. Annyit gondolkoztam a törtéteken, hogy talán már nem is tudok haragudni rátok. De hiába kért meg Panka, az osztályba nem szeretnék visszamenni. Attól félek, hogy eltelik néhány hét, és folytatódik minden úgy, mint eddig. Ezt pedig nem tudnám elviselni. Sajnálom. Sok szerencsét kívánok nektek az iskolai év befejezéséhez!

Anna

Amikor Eszter néni befejezte a felolvasást, egy pillanatig nehéz csend telepedett a hatodik B-re. Aztán a csalódottságtól egyszerre kezdett el mindenki beszélni, hiszen azt remélték, hogy a levelek hatására Anna visszatér az osztályba, és újból kerek hús lesz a létszám.

– Vajon miért nem akar visszajönni? – kérdezte Zsombi őszinte megbánással a tekintetében.

– Mer’ megijesztettük – válaszolta a mindentudók fölénnyével Milán.

– Hogyan csalogathatnánk az iskolába? Menjünk el, fogjuk kézen, és hozzuk vissza! – ajánlotta Sanyi.

– Ne mondj ilyeneket! – tácsolta le padtársát Zizi.

– Gyerekek, csendet! – utasította rendre őket határozottan Eszter néni, majd Virágnak adott szót.

– Tudjátok mit, rendezzünk Annának egy meglepetésbulit! – ajánlotta Virág.

– Juj, de jó ötlet! – kiáltották kórusban.

– És mindenki találjon ki valamilyen ajándékot – jegyezte meg Levi, aki a törtétek után egyre bátrabb lett.

– Én hoznék almáspitét – ajánlotta csendesen Dóri.

– Zsuzsival közösen meglephetnénk egy cicával vagy kettővel, teknőssel, kutyussal, hörcsöggel, kanárral...

– Roland!

– Tessék, úgy hívnak!

– Leállhatsz – szólt rá Tomi.

– Na jó, bocs – válaszolta a túlzásba esett fiú.

A vitának Eszter néni vetett véget, majd megkérdezte:

– De hogyan vehetnénk rá Annát, hogy eljöj-jön? – fordult az osztályhoz.

– Menjünk el néhányan, és hívjuk meg – szólt meg Zsuzsi.

– És ha be sem enged? – aggodalmaskodtak többen is.
 – Eszter néni menjen el, és győzze meg az anyukáját! – hangzott az ajánlat.

Az Oszi néni beleegyezett, és a hatodik osztály alig várta a buli napját. Egész nap készülődtek. A padokat a fal mellé tolták, elkérték az igazgató nénitől a díszteremben lévő erősítőket, hogy a zene jó hangos legyen. A lányok egész délelőtt Dóriéknál segítettek az almáspite előkészítésében, meghámozták az almákat, habot vertek, és négy tál szendvicset is díszítettek, hogy minél különlegesebbek legyenek. Az osztály „felturbózásában” is megegyeztek, de amikor odaértek a színes szalagokkal és lufikkal, a terem ajtaján egy borítékot találtak. Közben a fiúk is ott szuszogtak a nyomukban, Ati az ajtóhoz futott, letépte a borítékot, kibontotta, és már olvasta is:

Kedves hatodik B!

*Véget ért a némaságom,
 Fölfedem most arcomat,
 Légy kedves és barátságos,
 Sose bánts meg társadat.*

Örülök, hogy Levit visszafogadtátok, és Annát is próbáljátok kibékíteni. Ugye tudjátok, hogy a Csuklyás azért csalt benneteket kelepccébe, hogy megérezzétek: milyen a félelem és a megalázottság. Remélem, tanultatok belőle!

*Zsófi, a Csuklyás barátotok
 U.i. A termet kidíszítettem, remélem, tetszeni fog.*

A hatodikosok felszabadultan és kíváncsian szaladtak be az osztályba. Mielőtt jól körülnézhetek volna, meghallották, hogy fékez, majd megáll egy autó az iskola előtt. Gyorsan elbújtak, ki ahova tudott.

Amikor Anna belépett, és senkit sem látott, csalódottan nézett jobbra-balra. Hirtelen, egyik pillanatról a másikra vigyorgó osztálytársai vették körül, és ajándékokkal halmozták el. Egy élő, szép kiscica is volt a meglepetések között. Ezen kívül mindenkinek volt egy-két kedves, vicces szava hozzá, amelyek úgy meghatották, hogy hamarosan velük nevetett. A fiúk elindították a zenét, valaki tudta az Anna kedvenc számát, amit kétszer is megismételtek. Körbeálltak, és felszabadultan táncoltak. Amikor belefáradtak, új meg új játékokat találtak ki, s közben jól érezték magukat. Eszter néni örömmel nézte, hogy a hatodik B milyen nagyszerűen szórakozik. Közben arra gondolt, hogy minden kellemetlensége ellenére a kirándulás tulajdonképpen eredményes volt. Mindaz, ami az erdőben és a remeteségben történt, megváltoztatta az osztályt.

Amikor Anna édesanyja visszajött, és elmenni készülődtek, Márk, Bianka, Panka, Szabi és Viktor körülállták, és megkérdezték tőle:

– Ugye, visszajössz?

– Hááát – válaszolta Anna, és csillogó szemmel, boldogan nézett vissza rájuk.

Táncos Boróka

(Székelykeresztúr, Petőfi Sándor Általános Iskola)

Wéber Anikó: Az osztály vesztese

(könyvajánló)

Érdekes kép kerül fel Kukorica Jancsi Facebook-oldalára Minion-jelmezben, feltette az osztály vesztese. Az osztályfőnöknő nagyon dühös, a gyerekek gyanúsítanak. Az áldozat nem meri bevallani az esetet, mert ő is fél. Mindenkit meglep az eset. A tettes azt hiszi, megúszta a balhét, hisz nincs bizonyítékuk ellene, bár vannak, akik látták sulis után. Senki sem tudja, hogy miért történt. A diákok, főleg a fiúk, kegyetlenek egyesekkel, nem csoda, hogy ilyen súlyos tettel állunk szemben.

Tíz gyerek szemszögéből ismerjük meg a történetet. Próbálnak a tettes nyomára bukkanni, de nem járnak sikerrel. A regény izgalmas, a történet rejtélyes és humoros. Annak ellenére, hogy gyanakodnak mindenkire, jól érzik magukat: leveleznek, ugrálnak a kukában levelekre, beszélgetnek és zenét hallgatnak. Az iskolában mindenki a képről beszél, még a tanárokat is foglalkoztatja, bár próbálnak higgadtnak maradni. Az áldozat és a tettes próbálják elterelni a gyanút magukról, ami egy ideig sikerül is. Van, aki tudni véli a tettes és az áldozat kilétét. A takarítónők sem láttak, hallottak semmit. Annyit viszont mindenki tud, hogy az osztályban van a tettes. Mindenki azon töpreng, vajon ki tette és miért? Minden a feje tetejére állt. Egy lány órán

levelezik: *Tudom, hogy veled tették...* A levelezést látták, érdeklődnek, mi állhat a levélben. Egy fiú kísétál óráról. Társai észre sem veszik. Megússza a történeteket. A tanárok is gyanakodnak, de nem a lányokra. Nem maradhat el szünetekben a *Felelsz vagy mersz?* sem. Van, aki sírva hagyja abba a játékot. Társai szó nélkül nézik, hogy elmegey. Az uzsonna a kakaós csigával kihagyhatatlan. A kakaós csiga egyik fiú kedvence, olyannyira, hogy a hiányzók részét is képes lenne megenni, csak hogy két nagyobb diák ellopja tőle, ezért szomorú lesz. Hazugsággal bonyolódik a történet, a cigány fiú anyukája előtt tagadja, azt állítja, nem kapott kakaós csigát. Kiderül az igazság.

És ez még nem minden. Rengeteg aktuális, minket, diákokat érintő kérdést vet fel a regény, amelyek napjaink diákéletében is jelen vannak.

Miért szekálnak, szekáljuk társainkat? Miért válunk egy piszkálás áldozatává? Hogyan viselkedünk hasonló, szorult

helyzetben elkövetőként vagy áldozatként? Miként viszonyulunk elkövetőhöz és áldozathoz? Ilyen kérdéseket feszeget a regény, amelynek során rengeteg fordulattal, humorral, megríkató jelenettel találkozunk, miközben megismerjük az osztályközösséget is.

Ajánlom a könyvet minden diáknak, felnőttnek és tanárnak, hisz nem mehetünk el az iskolai bánatalmazás ténye mellett még akkor sem, ha éppen nem mi vagyunk az áldozat. Az sem elhanyagolható szempont, hogy a szerző tanárként gyerekekkel, gyerekektől szerzett tapasztalatai még hitelesebbé teszik a feszültségekkel, megfajtásra váró rejtélyekkel teli regényt.

Olvasásra fel, derítsd ki, ki is az osztály vesztese!

A tehetség kezdete – olvasónk küldte

Sziasztok!

A nevem Márk, 14 éves vagyok, és Csíkbánkfalván lakom a családommal. Szoktam zenélni, focizni, rajzolni, és az utóbbi időben írni is.

Hogy honnan jött az ötlet, hogy írni kezdjek? Őszintén szólva, nem is tudom, először fogalmazásokat, a magyar házi fogalmazásait kezdtem élvezni, és önszorgalomból elkezdtem magamtól írni. Először prózákat, aztán megpróbálkoztam a versekkel is, amiket órák után felolvastam. Ezzel kárpótoltam a tanár urat, mert ahogy ő fogalmazott, az osztályban csak egy ember van, aki többet beszél nálam: ő. Azt is hozzáteszi, hogy esélyes vagyok erre a posztra, ha még többet beszélek.

*István Márk, 8. osztály,
Márton Ferenc Általános Iskola, Csíkbánkfalva*

mert embernek lenni bűn

Ha nagy a vihar és fúj a szél, a homoknak túrnie kell. Önkéntelenül útra kell kelnie, és bár nem tudja merre, de megadnia magát a hatalmasnak. A homok bizton tudja, az irányt, bár nem lát, nem látja azt, amit a fellegek között a szél, ami csak gyöngéden felemel, nem várja, hogy a homok megértse, hogy menni kell. Míg a homok repül, része lesz a szélnek, ha csak egy pillanatra is, de ő is látja, amit a szél lát, és dacosan folytatja útját.

A varázsló

Anyám mérges, apám is, és én töprengök, akkor most nem szeretik egymást?! A feszültség nő, és a fűtés leáll, félni

kezek. Vajon akkor most mi lesz? Három erőteljes koppanás az ajtón, mindenki tudja, hogy a postás lesz. Apu kimegy, anyu hoz egy pohár vizet és valami ropit. Közben meleg lesz, és a bátyóim elmennek, már nincs semmi látnivaló. A vendég elmegey, apu eddig fát hozott be. Én nézek, és nem értek valamit. Szólok anyunak:

– Anyu, a postás egy varázsló?

Embernek lenni

Élni, mint egy ember. Eldönteni, eldönteni, hogy a töröttet letenni, menni, menni, és ezt nevetni.

Megtenni mindent. Elesni, elesni, de tudni, milyen felkelni, menni, menni, és így boldognak lenni.

Felnőni, mint apám.

Lenni, mint ahogy apám lenni.

Menni, menni, és a hitet őrizni.

Tudni, hogy kell élni, az embert szeretni, és így menni, menni, mert ez embernek lenni!

Két, rejtélyesen letűnt civilizáció

Néhány példa a történelem viharai által elsodort civilizációkra, amelyek – nagy mennyiségű épített örökség és

régészeti leletek mellett – számos megválaszolatlan kérdést hagytak az utókorra.

A nagyszerű piramisépítők

A Maja Birodalom összeomlása talán a legismertebb példája egy civilizáció teljes eltűnésének: nagyszerű épületeiket, csodás városaikat és úthálózatukat mind elnyelte a közép-amerikai dzsungel. Habár a maja nyelv és kultúra továbbra is él, a civilizáció önmaga árnyékává vált.

A birodalom az úgynevezett klasszikus időszakban élte virágkorát (ezt követte a 9. századi hanyatlás), amikor a maják nagyszabású mezőgazdasági és építészeti vívmányai a Yucatán-félsziget egészén jelen voltak, a mai Mexikótól egészen a mai Guatemaláig és Belize-ig.

Kiterjedt kézírásos kultúrával bírtak, és a matematikában is mély ismeretekkel rendelkeztek. Különleges naptárat is alkottak, ragyogó mérnöki képességeik által pedig nem csupán legendás piramisait tudták felépíteni, de a művelhető földterületet növelő teraszokat és öntözőcsatornákat is.

Habár a Maja Birodalom fokozatos hanyatlásának oka sokáig teljes rejtély volt, a bizonyítékok arra utalnak, a civilizáció leromlását a Yucatán-félsziget éghajlatában bekövetkezett változások, valamint az éhínséghez és a városok elnéptelenedéséhez vezető állandó fegyveres konfliktusok következtében áldozott le a maják napja.

Végzetes erdőirtás?

Szinte mindenki számára ismerősek a moaik, azaz a Húsvét-sziget különleges, megalitikus emberfej-szobrai, amelyeknek többsége Kr. u. 1250 és 1500 között készült. A sziget kultúrájának összeomlása újabb klasszikus példája a civilizációk eltűnésének.

A szakértők régóta találgatják, a körülmények pontosan mely változása vezethetett a tengeren több száz kilométerre elnavigálni képes, jelentős épített örökséget hagyó kultúra köddé válásához.

A kutatók többsége amellet érvel, hogy habár a Húsvét-sziget lakóinak gazdálkodási módszerei valóban fejlettek voltak, nem voltak fenntarthatók. A sziget benépesülését (700–1200) követően a telepések irtásos-égetéses földművelésük keretében kivágták a fák nagy részét, és felélték a sziget természeti kincseit. A nyomok alapján a Húsvét-sziget utolsó erdejét a 17. században irtották ki, 1700-ra pedig a

jelentősebb növényzet utolsó maradványait is eltűntették. Más magyarázatok szerint a sziget lakosságának ekkortájt bekövetkezett csökkenését az európaiak által behurcolt betegségek okozták.

Forrás: Múlt-kor, a történelmi magazin (mult-kor.hu)

Cimbi naplója

Szijasztok!

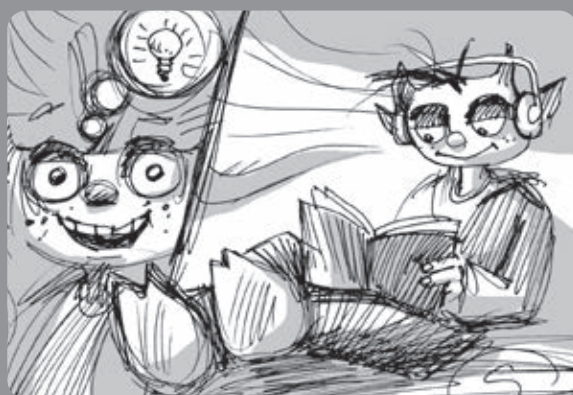
A multkori képeslapokra nem irtam magamról, csak a családomról (mert első mindig a család, s második az OSK), esztet most pótolom. Annál is inkább, mert az elmúlt napokban is történt egy s más, ez s az, ilyen s olyan dolgok. A hétvégén életembe először voltam kolostorban. Pontosabban bent nem, mert nem lehetett bemeni, nagy betűkkel írta, hogy ZÁRDA, de kívülről megnéztem. Magas falak jelentik a kolostort, nem lehet látni, mi van bent. Ezért nem is mentünk be, aminek örültem, mert nem szeretek maszkosan kolostorba járni. Se üzletbe. Kicsit unom már, hogy az embereket a nézésükről sa járásukról kell felismerni. Mert nálunk vörös zona van. Volt sárga is. S zöld. Olyan, mind a szemafor, ha zöld, mehetsz, ha sárga, akkor bizonytalan, de ha piros, akkor tilos. Azért mentünk a kolostorba, mert apuci azt olvasta, hogy oda lehet menni, ott nincs vírus. Annyi biztos, nem is kaptuk el. Ott. Hanem csak utána. Erről később írok, előbb a jó hírek.

Kaptam mamáéktól egy leptopot, apucitól egy új telefont, sógoromtól egy új tablettet, s anyucitól egy pár zoknit. Itthonról tanulok, ami kicsit erős kifejezés, igazából csak a mondat eleje igaz: itthonról. Van ilyen klasszrumunk, abba bejelentkezünk, s ott nézzük a tanárt, vagy ő nézi a pötyteinket, mert mi pötytök vagyunk, ha azt mondjuk, hogy gyenge a jel. A biosztanár aszongya a pötytöknek, hogy pattanások. Kamaszjelek. Süket ember, azt mondom, annyi esze sincs, mind egy marék lepkének, de csúfokodni tud. Pedig több pattanás van az ő kopac fején, mind nekünk az osztályba összesen. A többi tanarak megértőek szerencsére, csak a Zoszi úzi a zeszét, nálla mindig be kell kapcsolni a kamerát. Na de már 3 hete nincs vele óránk, mert hajnalban belépünk a csoportba s akkor őt onnan úgy kidobjuk, mind a macskát az udvarra.

A betegséget, ahogy írtam, elkaptuk. Apuci úgy elkapta, mint Cirmi az egeret, hipp-hopp. Köhögött, könnyezett, s nem érezte a szagokat. Aztán anyuci szólt a tizedik napon, hogy most már cseréljen zoknit, mert bizony erőt köd volt a szobában, s csipte a szemünköt. Anyuci döntetlen volt, egyszer pozitív, egyszer negatív. A húgomnak nem volt étvágya, szerencsére, a nővéremnek igen. Annyit evett egy hét alatt, mind egy afrikai óvodás kicsicscsoport egy év alatt. Én jól vagyok. Igaz, egy nagy alma a tegnap a fejemre esett, de nem lett semmi bajom. Azt azért még elmesélem, hogy a tegnap egy alma a fejemre esett. Szerencsére, nem lett semmi bajom. Befejezésül szeretném elmondani, hogy a tegnap nagyon megjártam: ráesett egy alma a fejemre. Nem lett különösebb bajom...

Sajnos, a bucsúm se a régi, de hátha lesz még csengő s hosszú szünet! S éjjen is!

Nyugivírus

Csillag István rajzai

Világhírű macskák

	Charles Perrault mesehős macskája	Köszönet	Lengyel város	Villám-ként mozgó	Kotta-részlet!	Hüvelyk	» hazám! » (József Attila)	Kemping	Kálmán Jenő és Tankó Béla kandúrja	Kén vegyjele	99 római számmal	Ugató	Macska a Cicavízio meséből
Macska a Hello Kitty meséből									Segély-kérő jel				
Panaszos visítozás										Fekete István fecskéje			
										Állandósít			
Mihók társa a meséből					Konyhai edény						Paca közepe!		
					Belga település						Középen kotor!		
Régi magyar férfinév						Mesékben gonosz							
						Börtön-cella							
Málta autójele		Megvan!					Sugár		Anyagi részecske				
		Fasangkor elégetik					Tetejére jegyzés		Spanyol autójel				
Földet forgat			Arab férfinév					Olasz városka (EBOLI)					
			Kisebb fiútestvér					Numero					
Kelmét készít				Kémiai elem					Jód vegyjele		Oxigén és szén		
				Nagysánc a sakkbán					Máshová irányít		Igen angolul		
Macska egy magyar népmeséből												Névelő	
												Ezer!	
A magyar kártya egyik lapja					Arrafele!			Állat németül (TIER)					Macska a Pinocchio meséből
					Táplálkozás			Newton					
Néma néma!			Lóerő része!			Édeskés fűszer						Francia autójel	
			Magyar népcsoport			Díz						Nagy levél	
Német névelő				Fába ró				Liba mondja			51 római számmal		
Bór vegyjele				Becézett Róbert				Karó			Skála-hang		
							Lassan megy						
							Gitáron van						
Gyerekek fűjják						Ide cipel				Az egyik szülő			
Halálos beteg						Skála-hang				Állóvíz			
	Tekéző dönti				Csúfit						Szolgát tart		
	Liter				Fluor vegyjele						Méter		
Macska a Hófehérke rajzfilmből								Macska, Jerry elenfele				Kerek szám	

Művészek színei

A híres festők nevét viselő színárnyalatok közül a legrégebb, a Van Eyck-zöld egy réztartalmú zöld festék névváltozata (Jan van Eyck: *Az Arnolfini házaspár*, 1434)

A Tizian-kék nevet viseli a művész képein gyakori, lazuritból előállított ultramarin pigmenttel festett, élénk kék szín (Tiziano Vecellio: *Bacchus és Ariadne*, 1522-23)

A Veronese-zöld a porított drágakőből (smaragdból) készített festék sötétzöld színének egyik árnyalata (Paolo Veronese: *Lucretia*, 1580)

A van Dyck-barna sötét árnyalata a festék készítésekor felhasznált ásvány barnaszén-tartalmának köszönhető (Anthony van Dyck: *Önarckép*, 1620)

A napraforgók című festmény megalkotásakor megtalált, utóbb van Gogh-sárgának nevezett élénksárga színt a művész minden, Arles-ban festett képén használta (Vincent van Gogh: *Kávészó terasza este*, 1888)

Magyar festő nevét viselő színárnyalat a Csontváry-kék, a művész festményeinek égboltjain gyakran feltűnő, középkék színárnyalat (Csontváry Kosztká Tivadar: *Magányos cédrus*, 1907)

RENDELD MEG
MOST A
CIMBORÁT
A 2020-2021-ES
TANÉVRE!

Éves előfizetési díj:

30 lej (3,33 lej / lapszám)

Az előfizetési díjat két részletben is
kifizetheted.

A Cimborá ára nem előfizetőknek:

4 lej / lapszám.

- keresd az iskolai terjesztőnél
- érdeklődj a 0752 062 885-ös telefonszámon
- írd a cimboramail@gmail.com címre

www.cimbora.net

